

PARAULA D'ÒC

Època II, núm. 14

València, 2016

I EDICIÓ PREMIS “BONS ÒMES”
D'INVESTIGACIÓ.

*Director: **Lluís Fornés.***

*Consell de Redacció: **Joan Martinis, Roger Mira, Josep Carles Laínez, Alexandre Ordaz, Anna Nicola, Toni de l'Hostal.***

Tots els drets reservats. El contingut d'esta obra està protegit per la llei, que estableix penes de presó i/o multes, a més de les corresponents indemnitzacions per danys i perjudicis, per als que reproduïsquen, plagien, distribuïsquen o comuniquen públicament, en tot o en part, una obra literària, artística o científica, o la seua transformació, interpretació o execució artística fixada en qualsevol tipus de suport o comunicada per qualsevol mitjà, sense la preceptiva autorització dels autors.

© Els autors.

© CIRDOC.

ISSN: 1577-2047

Centre Internacional de Recerca i Documentació Científica.

Associació d'Occitanòfils Valencians.

<http://www.oc-valencia.org>

Maquetació i gràfics: Joan Martinis

TAULA

- EDITORIAL	5
- L'EMPREMTA OCCITANA EN ELS LLINATGES DE LA PLANA DE BORRIANA. <i>Per Josep Saborit Vilar.</i>	7
- L'HÒMENS D'ARMES I REPOBLADORS EN LA CONQUESTA DELS TERRITORIS DE CASTELLÓ PER JAUME I. <i>Per Soledad Beltran.</i>	55
- CARLES SALVADOR, OCCITANISTA <i>Per Lluís Fornés.</i>	73

EDITORIAL

1996-2016

ENGUANY CELEBREM VINT ANYS

Vint anys de l'aparició de PARAULA D'OC, que no de relacions amb la cultura occitana, les quals van començar abans, el 1988, a la Universitat de València, amb la setmana Occitània, present i futur. Si comptem aquell inici, cosa lògica, en són 28.

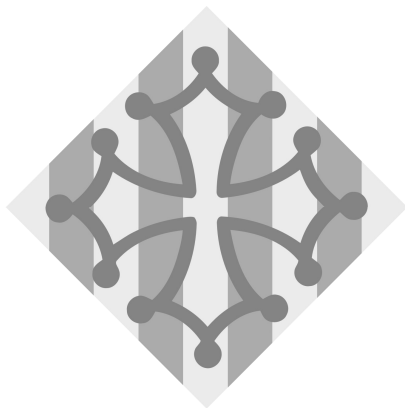
Per la nostra revista, i les seues separates literàries, han passat noms de gran prestigi com ara: Jacques Allières, Artur Penella, Claudi Molinière, Miquel Ventura Balañá, Antonio Calvo Romero, Joan Frederic Brun, Voro López, Jordi Colomina, Miquèu Audoier, Àngel Calpe, Antoni Senent i Micó, Josep Giner, Francho Nagore, Abelard Saragossà, Eduard Mira, Marina Zaragoza, etc.

Si fem vint anys i acabem d'editar el número catorze, significa que la revista que va nèixer amb intenció de ser anual i no ho ha aconseguit. Efectivament així és. Ni tampoc sabem ben bé com hem estat vint anys al carrer pràcticament sense ajudes oficials i depenent d'un públic selectíssim, això sí, pero minoritari; no ho sabem, pero el fet objectiu és eixe: enguany fa vint anys que va nèixer PARAULA D'OC.

En el número actual publiquem els treballs guanyadors del I Premi 'Bons Òmes' d'investigació que, des de les comarques de Castelló, ha vingut a obrir una porta cultural cap a totes les Tèrres d'Òc. Amb centre a Albocàsser, Porta Càtara del Maestrat, on hem celebrat les darreres Dictades Occitanes, han començat a sorgir treballs d'investigació, novel·les i un interés extraordinari que tenen el punt de mira en la cultura comuna amb els occitans. Treballs com els de Josep Saborit i Soledad Beltrán així ho demostren.

I si el nord s'obri així a la cultura comuna amb els occitans, al sud, els riurais i la cultura de la pansa ja fa uns anys que va deixant clar que la personalitat col·lectiva de valencians i valencianes no es pot entendre sense tindre en compte les aportacions que van fer el segle XVIII els provençals i els gascons, de famílies benestants, que es van instal·lar a les comarques de la Marina i la Safor i van ser les generadores de l'esplèndid comerç de la pansa que va donar una gran embranzida a l'economia valenciana durant més de dos segles (V. Paraula d'Òc, núm. 13).

La creació del nou premi 'Bons Òmes' d'investigació significa que estem disposats a seguir endavant amb els nostres objectius d'obrir la cultura dels valencians a la resta de Tèrres d'Òc els propers vint, cent i mil anys, perquè "Qui perd els orígens perd identitat"..

Dins los infèrns que los òmes
Son pas mai que d'ombras,
Me farai ombra al dedins de ton còs.

Bastirai de ciutats de sabla
Qu'agotaràn lo flum que degun ne tòrna.

Dansarem sus de torres que nòstres uèlhs veirà pas.
Serai ta lenga trencada que sap pas mentir.
E maudirem l'amor que nos a perduts.

Aurélia Lassaque (1983), poeta d'Òlt

L'EMPREMTA OCCITANA EN ELS LLINATGES DE LA PLANA DE BORRIANA.

Josep SABORIT VILAR

1. Introducció.

Comence este article expressant la temor lògica d'entrar en el terreny difícil i esvarós de l'onomàstica i, el més complicat encara, de la genealogia. Amb tota la prevenció possible, allò que vull demostrar en este treball és que tenim raons per a pensar que els occitans foren un grup ètnic molt important en la formació i desenrotllament del poble valencià, no solament en el moment de la nostra fundació sinó, especialment, en segles posteriors.

Vorem seguidament com la lectura i anàlisi dels cognoms típics de Borriana i viles veïnes és un element clau per a valorar la magnitud d'estos moviments poblacionals des d'Occitània cap al Regne de València.

Tradicionalment hem après que nosaltres, els valencians, som el resultat d'una mescla inicial d'emigrants de Catalunya i l'Aragó, amb predomini dels primers en les zones costaneres i dels segons en l'interior. Un fet que es reflectix en la dualitat lingüística de l'antic Regne de València: una costa de llengua valenciana i un interior castellanoparlant amb moltes influències aragoneses.

Esta fotografia etnolingüística del País Valencià és, no obstant, molt incompleta. A banda dels catalans i aragonesos, el nostre país ha estat marcat profundament pel mestissatge de molts pobles diferents: un nombre poc determinat de sarraïns i jueus hispànics conversos, castellans, navarresos i també els occitans del sud de França. Tots estos pobles són d'alguna manera part dels nostres orígens, però, sens dubte, són els darrers, els francesos de llengua d'oc, els qui conformen el grup més desconegut de tots a les hores d'ara i per això és menester que intentem, per difícil que siga, investigar i valorar la seua contribució en la configuració antiga i moderna del poble valencià.

2. Els cognoms valencians: una primera aproximació

Quan jo era menut i viatjava a Catalunya me sorprenia el fet que els cognoms catalans eren sovint diferents dels nostres. Això no em quadrava amb el concepte dels cognoms catalans com a font primera i principal dels llinatges valencians d'ara. Tot i ser un infant, la meua apreciació pareixia raonable com vorem seguidament.

Moltes d'estes diferències en l'antroponímia són causades per la fonètica valenciana, més fidel a la llengua antiga i, per tant, més etimològica. Per això

els Freixe, Fuster, Rovira, Torner o Vilar valencians poden ser en Catalunya Frexa, Fusté, Rubira, Torné i Vilà.

A més, degut a la presència notable de persones de l'Aragó, els cognoms de raïl aragonesa (a vegades afins a Navarra i Castella) constitueixen una part important dels nostres llinatges, que sovint han adoptat per valencianització la terminació -is: Ferrandis, Galbis, Gomis, Goterris, Llopis, Sanxis (Sanchis) i una llarga llista. Esta presència de cognoms de tradició aragonesa (o baixnavarresa) és un altre fet que peculiaritza l'antroponímia valenciana en relació a la de Catalunya on són menys presents.

Finalment, tenim els cognoms originaris d'Occitània, la regió meridional de França que emprà les diverses modalitats de la llengua d'oc, també anomenat localment gascó, llemosí o provençal. La complexitat de valorar la seua aportació antroponímica és diversa, examinem-la:

La primera dificultat és destriar els llinatges occitans dels catalans, puix que una part molt considerable dels llinatges dels dos vessants pirinencs són idèntics. És el cas, per exemple, d'Arnau, Ferrer, Martí o Vidal. Per raons estadístiques, un Arnau o Ferrer tenen moltes més possibilitats de ser originaris de famílies catalanes, especialment durant el període medieval, però com també són cognoms arrelats en Occitània, podem trobar-nos amb orígens diferents i inconnexos per a estos llinatge coincidents. Per això un Boix o Bernat valencians poden ser perfectament d'origen català o occità i no tindre cap relació familiar ni històrica entre si, com de fet passa amb els Boix o Bernat de Vila-real (i molts de la ciutat de València) de descendència occitana directa.

Per una altra banda, hi ha un bon grapat de cognoms indubtablement occitans que podrien ja no ser-ho en el moment d'arribar al Regne de València. Pensem, per exemple, en eixos que fan referència a topònims d'aquell país: Gavaldà, Montalbà(n), Narbona o Tolosa. D'estos cognoms és important fer esta reflexió:

Un llinatge que fa referència explícita a una població, comarca o país no es pot associar sistemàticament amb eixe origen. Per exemple, els cognoms Català o Espanyol, molt abundants en Occitània, fan referència directa a Catalunya i Espanya, però encara que tinguen un origen hispànic remot, les famílies amb estos noms podien haver passat centenars d'anys en sòl francès i per tant ja no eren pròpiament espanyols ni catalans quan arribaren a la nostra casa, sinó occitans per arrelament històric. Esta reflexió és vàlida en el cas contrari: llinatges com Gascó, Gavaldà o Narbona podien pertànyer a famílies amb un passat occità remot que havien passat uns quants segles en l'Aragó o Catalunya; per això la seua procedència i identitat ja no era pròpiament occitana en arribar al Regne de València, sinó catalana o aragonesa.

Esta reflexió fa entendre que, de partida, és molt complicat assegurar l'occitanitat dels cognoms valencians: no tot allò que sembla occità ho és des d'un punt de vista històric o diacrònic.

3. Darrere de la pista occitana: els treballs d'Enric Guinot, Joan Martinis i Carles Barquero

Diversos autors valencians, com Guinot i Martinis, han estudiat l'aportació occitana al poble valencià des de perspectives diferents, però amb conclusions molt importants per al nostre estudi.

Els fundadors del Regne de València d'Enric Guinot és fins ara l'obra més completa i valuosa per a valorar la constitució medieval del poble valencià. Milers de documents buidats i analitzats per Guinot donen una idea acurada dels moviments poblacionals que tingueren lloc arran la conquesta i repoblament cristià del Regne de València entre els segles XIII i XV. De la lectura de Els fundadors del Regne de València podem extraure les següents afirmacions:

- Bona part de les comarques valencianes, especialment les costaneres, són de repoblació fonamentalment catalana, mentres que els aragonesos són majoria en algunes zones de l'interior on actualment se parla una modalitat del castellà fortament influenciada per l'aragonés.
- Per a Guinot els occitans són una minoria dels primers pobladors del Regne de València. Segons l'autor, açò es dedueix en l'anàlisi dels cognoms de base toponímica, els que es formaren per referència als llocs de procedència, molt majoritàriament catalans en este temps.
- Així mateix, amb tres llistes de viles occitanes (Montpeller, Arles i la Vall d'Ossau), Guinot vol demostrar que només un 20% d'estos cognoms són coincidents amb l'estoc del sud dels Pirineus en el període del repoblament.

Dos matisacions, que no retrets, cal fer al treball de Guinot: el seu estudi se centra en el període fundacional del Regne de València i les grans emigracions occitanes hi són un fet posterior com podem comprovar als treballs de Barquero i Martinis. Per una altra banda, creem insuficients els documents d'antroponímia occitana que aporta Guinot. Més avant mostrarem llistes de cognoms occitans del segle XIX, molt anteriors a les emigracions espanyoles

del XX, i on se pot apreciar que les coincidències amb cognoms aragonesos, catalans o valencians actuals superen el 80% (vegeu l'ANNEX I).

València, tèrra d'Òc de Joan Martinis està dedicat a l'estudi de l'aportació occitana a la història del poble valencià. La part més important del seu treball se centra en la valoració dels nombrosos testimonis històrics que expliquen i descriuen els allaus migratoris occitans cap al Regne de València des dels primers temps fins al segle XIX. Finalment, s'hi aporten unes dades fonamentals: el buidatge dels llibres d'aveïament de València dels segles XVI i XVII i alguns altres documents que han permés conèixer l'existència d'uns cinc-cents cognoms pertanyents a famílies occitanes establides al Cap i Casal i altres poblacions valencianes. Com advertix Martinis, una part important dels allaus migratoris occitans tingué lloc justament durant els segles posteriors als registres dels llibres d'aveïament, fet que evidencia que estos arxius d'empadronament, tot i la seua rellevància per a valorar l'emigració occitana, tenen una limitació temporal important que futures investigacions en arxius municipals i parroquials ampliaran.

En esta línia investigadora, resulta de gran valor el treball de Carles Barquero Genovés, *Els cognoms occitans i francesos en la història de Vila-real (segles XIV-XVIII)*, un assaig onomàstic molt ben documentat en registres parroquials i l'anàlisi de l'etimologia d'estos cognoms.

També tindrem en compte la documentació notarial relativa als occitans de la Plana que ens faciliten diversos erudits castellanencs com Julio Armelles i Gabriel Doménech i el mateix Joan Martinis. Esta documentació ha estat extreta dels llibres d'aveïament de Castelló, arxius parroquials de Vila-real i diverses actes de tipus notarial com per exemple la denominada Matriculació

d'Estrangers dels anys 1791 i 1792; documents legals amb què l'administració de Carles IV feia registrar-se als estrangers residents en el Regne d'Espanya i on se'ls feia jurar fidelitat a les lleis espanyoles, una acció legal que constata el nerviosisme que existia en aquell moment per la possible extensió dels ideals de la Revolució Francesa de 1789.

4. La cerca dels orígens en Internet

En l'actualitat diversos cercadors de cognoms poden facilitar la cerca dels orígens familiars. Al costat del cercador de l'INE, n'hi han dos molt útils per a analitzar la qüestió occitana: Geopatronyme.com i Genealogie.com. Estos cercadors permeten conèixer les dates en què apareix un cognom en França. Amb este filtre podem destriar els possibles cognoms valencians o catalans que aparegueren en França coincidint amb l'exili massiu dels espanyols arran la Guerra Civil (1936-1939). Geopatronyme i Genealogie també permeten conèixer la distribució geogràfica dels llinatges des del segle XVIII, així que podem saber si un cognom és francès però no occità, ja que no és infreqüent trobar cognoms francesos septentrionals (potser el cas de Meneu o Devís). Finalment, estos webs de registres antroponímics ens permetran valorar, com déiem anteriorment, el volum de coincidències entre els antropònims occitans i els valencians en l'actualitat (vegeu l'ANNEX I).

Uns altres cercadors de cognoms importants són el de l'INE, l'Idescat de la Generalitat de Catalunya i el de l'IVE de la Generalitat Valenciana. El problema que presenta gestionar les dades d'estos cercadors és que no tenen un registre històric i per això les dades que oferixen només reflectixen els

cognoms de la població que actualment residix en Espanya. En el cas de Catalunya, per exemple, no hi podem destriar els cognoms d'origen valencià fruit de les migracions valencianes de finals del XIX fins als anys 50 del segle XX; un moviment poblacional importantíssim que ha fet que en les àrees receptores dels emigrants (principalment la zona metropolitana de Barcelona) pugam trobar quasi tots els cognoms valencians existents, no solament els que ja existien en Catalunya, sinó també els que hi serien poc presents abans del XIX fruit d'emigracions occitanes directes al Regne de València.

Internet també aporta diversos documents sobre antroponímia occitana basats en treballs onomàstics. D'estos documents destaca el que trobem a la Viquipèdia francesa amb tota una sèrie d'explicacions etimològiques sobre els llinatges del sud de França.

Valorarem a continuació l'occitanitat d'un bon grapat de cognoms de la Plana Baixa o de Borriana intentant raonar el seu grau de filiació amb Occitània d'acord amb totes les fonts documentals que hem esmentat.

5. Els cognoms occitans (i francesos) de la Plana de Borriana: una aproximació

En esta llista trobareu apunts sobre els possibles orígens dels cognoms ultrapirinençs a la nostra comarca. Havem establert esta classificació sobre els orígens de cada cognom:

1. Indiquem amb el número 1 els cognoms que tenen etimologia nítidament occitana i que solen ser privatius de la comarca o del País Valencià. En este apartat també incloem els cognoms que Carles Barquero, Joan Martinis i altres investigadors confirmen com a occitans fruit del buidatge de

les diverses fonts documentals citades anteriorment. Exemples d'este estoc de cognoms: Albiach, Buchardó, Peirats o Taurà.

2. Havem marcat amb el número 2 els cognoms valencians que apareixen en Occitània i també en Catalunya i que es troben en les llistes del repoblament medieval de Guinot com a cognoms de Catalunya (independentment del seu origen primer). Exemples: Blanch, Casanova o Català.

3. Indiquem amb el número 3 els cognoms occitans que també apareixen en Aragó i que molt sovint són fruit de la repoblació aragonesa encara que tingueren una primera ascendència gal·la. Cal no oblidar que el poble aragonés té també una intensa vinculació genètica amb els occitans, especialment amb els de la regió gascona. Exemples: Alaman, Monfort, Usó i Vicent.

4. Finalment, marquem amb el número 4 els cognoms francesos que no pareixen originaris d'Occitània sinó d'altres regions de França. Exemple: Casalta o Devís.

Si s'escau, marcarem un cognom amb diversos números, perquè hi han raons que ens fan dubtar sobre la classificació d'origen; el primer número n'apuntarà l'origen que pareix més probable. Les notes sobre etimologia dels llinatges són les que indica l'enciclopèdia virtual francesa Genealogie.com.

Alagarda: Este cognom endèmic de Nules no es troba en les llistes de repobladors de Guinot, però és molt abundant en tota Occitània, especialment en la Dordonya i l'Arieja. Etimologia: Alagarda deriva de Lagarda per

aglutinació de La Garda (francitzat Lagarde), vila de l'Arieja. Classificació d'origen 1. Regions: Aquitània i País de Foix.

Alaman: Cognom poc freqüent al País Valencià i que es presenta especialment a Borriana. La documentació de Geopatrynome l'associa amb la regió bearnesa de Gascunya i l'INE mostra Alaman en Aragó, per això classifiquem el seu origen amb el número 3. Regió: Gascunya-Bearn. Etimologia: L'Alaman occità és equivalent a Alemany i pot referir-se al poble germànic del sud-oest d'Alemanya; també pot ser un cognom antroponímic, ja que Alaman/Alemany s'esdevingué un nom medieval freqüent en Occitània i Catalunya. Classificació 3. Regió: Gascunya-Bearn.

Albiach: Cognom occità originari d'una població del mateix nom a l'Alta Garona (Tolosa). Albiach tampoc se troba en les llistes de repoblament medieval català o aragonés. L'acabament en -ch, que reben els cognoms valencians acabats en la velar /k/ (com Aymerich o Bosch), fa entendre que la seua arribada és anterior al segle XVIII. Etimologia: Cognom toponímic. Classificació 1. Regió: Guiana, departament d'Òlt.

Amiguet: Cognom occità molt reduït al terme de Borriana que ja es troba en les llistes dels repobladors medievals. Etimologia: Significa "amant" i s'emprà com a nom de baptisme al Llenguadoc medieval. Classificació d'origen 1 o 2. Regió: l'Alvèrnia i vall del Roine, departaments de la Isera i l'Alt Loira

Arambul o **Aràmbul**: Segons Barquero, este cognom és gascò de raïl basca (“vall redona”) com tants llinatges d’esta regió. Classificació d’origen 1. Regió: Actualment apareix també al Llenguadoc, departament de l’Erau.

Archelós (Argelós): Cognom occità endèmic de Borriana que tampoc és present en les llistes de repobladors medievals. El seu origen és toponímic, d’una les quatre viles occitanes dites Argelòs: tres en l’àrea gascona (a les Landes) i una més a l’Òlt-Garona. Classificació d’origen 1. Regions: Gascunya i Guiana. Departament d’Òlt i Garona. Etimologia: Cognom toponímic.

Armengot: Cognom occità privatiu del País Valencià i que ja apareix en les llistes del repoblament medieval. Etimologia: Deriva del nom medieval germànic Armengaud, que vol dir “bo”. Classificació 2 o 1. Regió: Gascunya, departament dels Pirineus Atlàntics.

Arnal: Este cognom d’etimologia occitana abunda a la Plana i l’Aragó i se sol associar al grup de cognoms occitans arribats amb l’emigració aragonesa. L’existència d’Arnal i Arnau als mateixos pobles de la Plana fa pensar que alguns Arnal passaren a ser Arnau per assimilació ortogràfica (açò ho observem fàcilment a les Alqueries i Nules). Encara que molts Arnal degueren arribar amb la repoblació aragonesa, Martinis troba occitans amb este cognom en els llibres d’aveïnaments de València, per això la classificació d’origen pot ser 1 o 3. Etimologia: Deriva del nom medieval de raïl germànica Arnwald, occitanitzat com a Arnal. Classificació 1 o 3. Regió: Llenguadoc, departament de l’Erau.

Barrés: Cognom d'origen toponímic alvernés que es troba fonamentalment al terme de Borriana. És un llinatge inexistent en la repoblació medieval i té molt escassa presència en Catalunya. Departaments de l'Avairon i l'Erau. Etimologia: Gentilici dels naturals de Barra (fr. Barre), al departament de la Losera (Alvèrnia). Classificació 1. Regions: Guiana i Llenguadoc.

Barrue (fonètica [barrúe]): Este cognom quasi exclusiu de Vila-real pertany, segons Barquero, a una família gascona establida al XVII. Etimologia: Derivat de barruyer, gentilici dels naturals de Berry (província del nord de França). Classificació d'origen 1. Regió: Bearn-Gascunya, departament dels Pirineus Atlàntics

Bellés: Cognom molt estés en les comarques de la província de Castelló que Martinis arreplega entre els occitans de la ciutat de València, encara que també pot ser fruit de les emigracions de famílies ja establides en Catalunya o Aragó, on també és un llinatge ben present. Etimologia: Variant del cognom Belliers o Bellieres, associat a una veu de la llengua d'oïl bélier que vol dir carner o també al fabricant d'ariets (instrument de guerra medieval). Classificació probable 1, 2 o 3. Regió: Llemosí, departament de l'Alta Viena.

Bernat: Diu Barquero que els Bernat de Vila-real descendixen d'una família occitana establida a mitjan segle XVIII. També Martinis troba famílies occitanes amb este cognom en diversos arxius de València i Castelló. Etimologia: Del nom Bernat. Classificació 1 o 2. Regió: Guiana, departament de l'Avairon.

Boix: Segons Barquero i Doménech, els Boix de Vila-real serien descendents de diversos emigrants de Sent Julian lo Petit (Alta Viena, Llemosí) establits al segle XVIII; també apareixen Boix occitans als documents d'aveïnament de València de Martinis. La forma Bois occitana s'hauria interpretat com a Boix per adaptació a la fonètica valenciana i al cognom valencià preexistent amb eixa ortografia. Etimologia: De l'occità bois, "bosc". Classificació 1 o 2. Regió de procedència: Llemosí, Provença i Arpitània, departaments de l'Alta Viena, la Savoia i zones veïnes.

Bodí: Cognom molt arrelat a la Plana, especialment a les Alqueries i que apareix ben documentat entre els occitans dels llibres d'aveïnament de València. En Occitània Bodí apareix amb la grafia francitzada Boudy (de l'occità Bodin, fonètica [budí]). Este cognom és típic de la Dordonya i especialment la Corresa, on hi ha la vila de Bodin. Tot i que hi han Bodí en les llistes de repoblament medieval buidades per Guinot en la Costera i la Vall d'Albaida i que l'autor n'assegura la catalanitat, l'etimologia del cognom és evidentment occitana. Etimologia: Encara que podria fer referència al topònim esmentat, pareix més probable que siga un malnom derivat de l'occità bodin, que vol dir botifarra i es referix a una persona de panxa prominent (gros o gord). Classificació d'origen: possiblement 1. Regió: Llemosí.

Bonet: Diu Barquero que este és un dels cognoms occitans que arribaren a la Plana en els inicis de la colonització cristiana, però també hi han famílies occitanes emigrades en temps posteriors com arreplega Martinis. Etimologia:

Del nom Bonet. Classificació 1 o 2. Actualment se troba dispers per tota França, especialment als departaments dels Pirineus Atlàntics (Bearn-Gascunya) i l'Erau (Llenguadoc).

Bort: Este cognom és molt freqüent en els departaments d'on vingueren bona part dels occitans emigrants al Regne de València: l'Arieja i la Corresa. És un dels centenars de cognoms de famílies occitanes afincades en València segons el buidatge de Martinis. També hi han molts Bort a les llistes de repoblament medieval (especialment en les comarques del Maestrat) i per això la classificació d'origen és 1 o 2. Etimologia: Contràriament a la creença popular, Bort no s'originà en un malnom referit a persones nascudes fora del matrimoni ni tampoc assenyala mal caràcter; el seu origen és toponímic, vinculat a la localitat alvernesa de Bòrt (en francès Bort-les-Orgues). Genealogie afirma que el topònim Bort prové dels mots cèltics bodo ritum (terreny empinat). Classificació 1 o 2. Regions: Alvèrnia, Gascunya i Llemosí, departaments de l'Arieja i la Corresa.

Blanch: Martinis i Doménech troben moltes famílies occitanes amb este cognom als llibres d'aveïament de València i en les matrícules d'estrangers de Castelló de 1791; en concret dos Joan Blanch diferents: u de Sent Jòri (Alta Garona) i un altre de Sent Joseph (possiblement a l'Ardeixa). Etimologia: Malnom occità emprat per a persones de cabell blanc. Classificació d'origen 1 o 2. Regions: Tota Occitània, en especial la regió de Provença.

Brisach: Cognom típic d'Almassora que no apareix fora del nostre país ni tampoc entre famílies de la repoblació medieval. Etimologia: Cognom toponímic referit a la vila de Briçac (francitzat Brissac), prop de Montpeller. Classificació d'origen 1. Regió Llenguadoc, departament de l'Erau.

Broch: Poc present en Catalunya, podria tractar-se dels Bròc occitans ja que no apareix en famílies de repoblació medieval. Etimologia: Pot originar-se d'una veu cèltica referida a pitxer (i a la professió dels fabricants) o bé a un terreny cobert d'arbusts; en este sentit estaria relacionat amb el cognom Brocal. Classificació d'origen 1 o 2. Regions: Broch existix com a cognom en moltes zones occitanes: la Corresa, l'Ardeixa, la vall del Roine i també al Rosselló de llengua catalana.

Buchardó: Este cognom és molt evidentment occità, derivat de Bocharon (francitzat Bouchardon). Actualment és un llinatge endèmic del terme de Borriana. Etimologia: Del nom germànic medieval Bucchard. Classificació d'origen 1. Regions: Àrea de la vall del Roine, especialment als departaments del Puig de Doma (Puy-de-Dôme) i l'Ardeixa (Ardeche).

Burdeus: Cognom toponímic molt típic de Borriana, referit a la ciutat de Bordeus. Se tracta, evidentment, d'un llinatge occità derivat de l'occità Bordeu o de la variant francitzada Bordieux. Classificació d'origen 1. Etimologia: Cognom toponímic, possiblement relacionat amb la raïl basca o aquitànica borda (graner). Classificació d'origen 1.

Callergues: Segons Barquero deriva de Cadiergues i és un llinatge occità (bearnés) privatiu de Vila-real. Etimologia: Cadiergues és una veu cèltica equivalent a mas o alqueria. Classificació 1. Regió: Gascunya-Bear i Guiana (Migjorn-Pirineus), departament d'Òlt i els Pirineus Atlàntics

Candau: Una altre cognom endèmic de Vila-real que Barquero atribueix a emigrants occitans del XVII. Etimologia: La seua etimologia se referix a la regió alvernesa de Cantal (Cantal > Cantau > Candau). Classificació d'origen 1. Regió Bearn-Gascunya. Departament dels Pirineus Atlàntics.

Capella: Cal no confondre Capella, nom pla, amb Capellà de pronúncia aguda; distinció important que Enric Guinot no té en compte. El segon cognom, Capellà, és un llinatge típic de la Catalunya oriental hui molt estés a les Balears i zones valencianes de repoblació mallorquina (l'àrea entre la Safor i la Marina). La forma francitzada del cognom, Capelle, i diversos topònims, Lacapelle i Capèla, demostren que la tonicitat del cognom és plana. Este cognom és abundant en Occitània i també es troba ben testimoniats entre les famílies occitanes dels llibres d'aveïnament de València. Tampoc se pot descartar que estiga relacionat amb la repoblació aragonesa i vinculat toponímicament amb Capella, poble ribagorçà de llengua aragonesa. Etimologia: De capella, lloc destinat al culte religiós. Classificació d'origen 1 o 3. Regions: Especialment Llenguadoc i el País de Foix, però també a la Guiana. Departaments de l'Alt Garona, l'Arieja, l'Erau, l'Avairon i departaments veïns.

Casalta: Sens dubte, este llinatge és un dels més curiosos de la Plana. És un cognom endèmic de Vila-real i les Alqueries, inexistent entre els repobladors medievals; tampoc pareix cognom català ni aragonés on és quasi desconegut. En l'àmbit gal el cognom se trobava entre la població Pied Noir de l'antiga Algèria francesa, a les costes de Provença i especialment en l'illa de Còrsega, d'on pareix originari. Estimologia: Segons Genealogie, Casalta és un cognom de la vila corsa de Bastia i vol dir casa alta. Classificació d'origen 1 o 4. Regions: Còrsega i costa de Provença.

Casanova: Segons Barquero i Doménech, els Casanova de Vila-real (i jo apunte que també els pocs de Borriana) descendixen de comerciants occitans del Bearn, u de nom Peire Casanova i l'altre Joan Casanova (de Laruntz); també apareixen occitans amb este llinatge en el buidatge d'arxius realitzat per Martinis en València. Etimologia: De l'aglutinació de casa i nova. Classificació: En la Plana la classificació d'origen és 1, però fora de la comarca també podria ser 2. Regions: Tota Occitània, especialment la costa mediterrània: de Provença al Llenguadoc. Departaments dels Alts Pirineus (Bearn), Var, les Boques del Roine i l'Erau

Castanyer: Este cognom és molt escàs en Catalunya i molt abundant en Occitània, on apareix com a Castanier o Castagner (occità Castanhièr). No és present en les llistes del repobalment medieval de Guinot, però sí que es troba com a occità en els llibres d'aveïnement de València. Etimologia: Segons Genealogie, este cognom és originalment bearnés i significa bosc de castanys. Classificació d'origen 1. Regions: molt estés per Occitània (Provença,

Llenguadoc i Guiana), especialment en els departaments de Gard, Cantal, l'Erau, la Losera i l'Avairon.

Català: Com explicàvem anteriorment, tot i la referència a un origen catalunyés, el cognom Català és característicament occità per arrelament històric, referit a les famílies occitanes que tenien un origen català remot. De fet, Catalan, Català o Cathalà és un dels cognoms més abundants en Occitània. Guinot el qualifica com a toponímic català entre els primers repobladors, però en segles posteriors pot haver arribat amb famílies d'Occitània com demostra Martinis en els llibres d'aveïnament de València. Etimologia: Natural de Catalunya. Classificació 2 o 1. Regions: Especialment Gascunya i Llenguadoc.

Chabrera: Cognom occità molt privatiu de Vila-real i Borriana i absent entre els repobladors medievals que cita Guinot. En Occitània el cognom se sol presentar amb ortografia francitzada Chabrière. Etimologia: Chabrera indica la pronúncia dialectal del cognom Cabrera d'acord amb la fonètica d'Alvèrnia i Llemosí, on el so /k/ se palatalitza [tʃ] (grafia <ch>). Etimologia: Del mot cabra. Classificació d'origen 1. Regions: Llemosí i Gascunya (Aquitània). Departaments de la Corresa i Òlt-Garona.

Clausell: Cognom molt limitat a Almassora i Borriana, se presenta escassament en Catalunya i no figura entre els repobladors medievals que documenta Guinot. L'erudit Gabriel Doménech el documenta com a cognom alvernès. Actualment en Occitània apareix en Aude i i Gard amb la forma Clausel i Clauzel, que indiquen la pronúncia sonora /z/ amb què encara es pronuncia en

la comarca. Etimologia: Podria ser una variant familiar del nom Claus, derivat de Niclaus (Nicolau). Classificació d'origen 1 o 2. Regió: Alvèrnia i Llenguadoc.

Clavell: Cognom molt típic de Nules vinculat amb un llenguadocià resident en eixa població de nom Joan Baptista Clavell, natural de Sent Martin de Sossenac, del departament de Gard, Llenguadoc, persona registrada a les Matriculacions d'Estrangers de 1791. Etimologia: Pot referir-se a la professió del clauer, en este sentit seria semblant al significat del cognom Claver, també occità. Classificació d'origen (almenys els de Nules) 1. Regió: Llenguadoc, departament de Gard.

Colonques: Un altre cognom endèmic de Vila-real descendent d'una família gascona. Etimologia: Per a Barquero, Colonques deriva del cognom Caulonque ("vall llarga"); tot i que nosaltres hem trobat la variant Collongues, molt més acostada al cognom vilarealenc actual. Clasificació d'origen 1. Regió: Gascunya-Bearn, departament de les Landes, Gers i els Alts Pirineus.

Coret: Cognom existent en la Plana i més al sud; és molt escàs en Catalunya i tampoc se troba entre els documents de la repoblació medieval que aporta Guinot, però sí entre els occitans registrats als llibres d'aveïnament de València. Coret en França se presenta amb la grafia francitzada Couret i és molt present per tota Occitània, especialment a l'àrea de Tolosa i en la zona gascona. Etimologia: Cognom toponímic referit a la vila de Coreth a l'Alta Garona, amb significat idèntic al valencià, o siga "cor xicotet". Classificació d'origen 1. Regió: Tota Occitània, especialment a l'Alta Garona.

Daudí: Cognom occità molt abundant en la regió llemosina amb la forma francitzada Daudy i que en la comarca de la Plana se troba quasi exclusivament en Borriana. L'origen llemosí del cognom pareix evident si considerem la seua extensió molt escassa en Catalunya i que tampoc figura entre les famílies del repoblament medieval. Etimologia: Segons Genealogie, Daudí (o Daudy) és una aglutinació formada per la preposició de i el nom occità Audí: d'Audí, o siga, fill d'Audí, nom d'origen germànic derivat d'Athalwin que significa ancià respectable o persona noble. Classificació d'origen: 1. Regió: Especialment la regió de Llemosí (departament de la Corresa).

Daufí: Cognom molt exclusiu de Borriana que deriva de l'occità Daufin. Etimologia: Segons Genealogie, el cognom Daufí se referix al cetaci (dofi), però també fon usat com a nom medieval. Classificació d'origen 1. Regió: Gascunya-Bearn.

Dealbert: Cognom endèmic d'Almassora i que apareix al departament llenguadocià d'Aude. Departament d'Aude. Etimologia: Del nom Albert amb preposició de fossilitzada (de Albert > Dealbert). Classificació d'origen 1. Regió: Llenguadoc.

Delàs: Cognom establert a Vila-real i originari de Gascunya segons la documentació que aporten Barquero per a Vila-real i Martinis per a Castelló (1554) i València. Etimologia: Cognom toponímic resultant de l'aglutinació de

la preposició amb el nom de la vila: de Laas > Delàs (vila de Gascunya). Regió: Gascunya-Bearn, particularment abundant al Departament de la Gironda.

Devís: Este cognom apareix en Borriana i les comarques centrals valencians. En França hi han Devís tant en Occitània com en les regions del nord, Normandia i Picardia; podria ser originari de qualsevol d'estes zones. Etimologia: Segons Genealogie, este cognom deriva d'un mot de l'antic francès, devis, que vol dir límit o terme d'una propietat (fita). Classificació d'origen 1 i 4. Regions: Departament del Loira i àrea entre el Sena Marítim i el Pas de Calais.

Debon i Dobon: Estos cognoms deuen ser variants d'un mateix llinatge que ja apareix en Occitània amb les formes Debon i la francitzada Dubon. Barquero diu que en Vila-real Dobon és un cognom occità que es remunta al XVIII. Etimologia: Debon o Dobon deriva d'una veu francesa antiga "de bon" que tenia el sentit de "bon fill". Classificació: Com també hi han molts Debon i Dobon a l'Aragó, li atribuïm la classificació d'origen 1 per a Vila-real i 3 a la resta. Regió: Debon és més típic de la Isera, a la regió d'Arpitània, fronterera amb Occitània; Dobon o Dubon és cognom de l'Òlt-Garona i Tarn-Garona entre la regió gascona i guanesa

Dosdà: Cognom occità quasi exclusiu del terme de Borriana. Actualment en França Dosdà apareix especialment entre persones de la regió franco-germànica de la Lorena, però segons Genealogie se tracta d'un cognom occità de significat i etimologia idèntica al cognom valencià Deusdat o el castellà

Diosdado, es a dir “Déu donat”, un antic nom medieval. Etimologia: Com diem, se tracta d’un antropònim que passà a cognom, com era pràctica habitual en l’Edat Mitjana. Classificació d’origen 1. Regió: Llenguadoc.

Dualde: Cognom bearnés molt privatiu de Borriana que no es troba en cap registre de repoblament anterior al XV ni tampoc existix fora de les comarques de Castelló. Classificació d’origen 1. Regió: Gascunya-Bearn, departament dels Pirineus Atlàntics. Etimologia: Cognom toponímic resultant de l’aglutinació de la preposició de amb el topònim Uhalde, vila del País Basc francès: d’Uhalde > Dualde. La raïl basca uhalde vol dir torrent. Classificació d’origen 1. Regió: Gascunya-Bearn, departament dels Pirineus Atlàntics.

Gasch, Gascó i Guasch: Antropònims referit als gascons, els naturals de Gascunya, molt presents en tot el País Valencià i també en Catalunya. Guinot els identifica com a occitans en els primers temps de la repoblació, però posteriorment al segle XV també poden ser famílies catalanes de remota ascendència gascona. Classificació d’origen 1 o 2. Etimologia: Natural de Gascunya.

Gavaldà: Cognom típic occità, Gavaudan, referit al territori que es coneixia anteriorment com a Ducat de Gavaldà entre el Llenguadoc i l’Alvèrnia. Guinot identifica com a occitans els Gavaldà del s. XIV en Morella. Etimologia: Cognom toponímic. Classificació: Tot i que el seu origen és indubtablement occità, el llinatge Gavaldà també es troba molt estès en Catalunya, per això la classificació d’origen és 1, però també pot ser 2 en emigracions posteriors des

d'aquell territori. Regió: Llenguadoc i Alvènia.

Granel: Cognom molt privatiu de la Plana, apareix molt poc a Catalunya, però sí en la regió occitana de Llenguadoc (Aude) i entre les famílies occitanes de València segons els llibres d'aveïnament. És possible que molts Granel hagen esdevingut Granell per valencianització. Regió: Llenguadoc, Departament d'Aude. Etimologia: Diminutiu de gra que era usat en occità com a malnom referit a les berrugues. Classificació d'origen 1. Regió: Llenguadoc.

Guinot: Segons l'historiador Enric Guinot, el seu congom descendix d'un emigrant occità de nom Jeroni Guinot, però hi han més occitans del mateix cognom en els registres de Castelló del XVII, com per exemple Francesc Guinot, d'Agen, a la regió aquitànica de l'Òlt-Garona i un Jaume Guinot també occità i establert en Moncofa. Etimologia: Adaptació del cognom antropònim germànic medieval Win. Classificació d'origen 1. Regions: Llemosí, Aquitània i Guiana.

Guiral: Este cognom, molt típic en Borriana, és molt abundant en la regió occitana de Guiana i potser va estendre's des de la província aragonesa d'Ozca, on el llinatge és freqüent. Etimologia: Adaptació occitana del nom germànic medieval Gerwald. Classificació 3 o 1. Regió: Guiana, departament de l'Avairon.

Lavall: Cognom occità molt típic de Borriana producte de la valencianització de Laval o Lavail. Este llinatge se troba entre els occitans del llibre d'aveïnament

de València. Se troba especialment al departament de la Corresa. Etimologia: Aglutinació de “la vall”. Classificació d’origen 1. Regions: Abarca la zona del Llemosí i també la Guiana i Aquitània.

Meneu i Maneus: Llinatges possiblement relacionats i tots dos quasi exclusius de la Plana Baixa (Meneu) i al voltant de l’Alcora (Maneus). La seua presència en França és hui escassa, però Maneu/Maneus apareix entre persones del Bearn (Gascunya) i l’Erau (Llenguadoc) nascudes al segle XVIII. A les matriculacions d’estrangers de Vila-real apareix un Juan Maynau de Llenguadoc i Martinis troba Menau als llibres d’aveïnament de València, que podrien ser variants anteriors de Meneu. Etimologia: Genealogie assegura que meneu és un mot del francès antic que significa guardià o mentor, en referència al pare o tutor d’una persona. Classificació d’origen, possiblement 1. Regions per a Maneus: Bearn-Gascunya i Llenguadoc (Erau); Menau/Meneu: Gascunya i Guiana, departaments d’Òlt-Garona i la Dordonya.

Molés: Cognom associat amb les Alqueries i que existix en tota la Plana. També apareix entre famílies occitanes registrades als llibres d’aveïnament de València, possiblement dels Moliès bearnesos o gascons. Cal no confondre, com fa Enric Guinot, Molés amb Moles, dos cognoms que no guarden cap mena de relació etimològica: Moles és un mot pla, plural de “mola”; Molés és un nom agut derivat de l’occità mol o molh (fonètica [mul], “moll”). Etimologia: Segons Genealogie, Molés (Moulès) és un cognom toponímic lligat a la vila Molés e Baucèls, prop de Montpeller; també hi ha un Moliets en les Landes. L’origen d’estos noms és la veu llatina moletus (zona d’aiguamolls o

marjal) de la qual s'han format topònims i cognoms molt estesos en Occitània com Molières, Moulet, Moliès, tots de l'occità mol o molièra: un lloc de terra humida i molla ("aiguamoll"). Cal notar que el cognom Mulet, molt típic de la Plana Alta, té un significat i origen idèntic a Molés; el referent etimològic d'estos cognoms en valencià-català és mollet, present en diversos topònims de Catalunya. Classificació d'origen 1. Regions: Sobretot Gascunya i la Guiana i especialment el departament d'Òlt.

Monfort: Este és possiblement el cognom etimològicament més lligat al món occità i és, de fet, el llinatge més abundant de la comarca de la Plana, amb unes 3000 persones que el tenen com a primer o segon cognom. El seu origen no pareix del tot clar. Enric Guinot diu que Monfort no sol aparéixer entre persones de repoblació catalana i que podria haver arribat al Regne de València amb famílies aragoneses d'ascendència occitana més o menys remota. Etimologia: Significa "mont fortificat", topònim existent per tota França. Classificació: L'origen pot ser 3, 4 o 2, puix que, tot i el que diu Guinot, el cognom Monfort apareix (en una relació molt més baixa que a la Plana) en quasi totes les comarques de Girona i Barcelona i és difícil pensar que totes estes persones siguen d'ascendència septentrional valenciana o aragonesa. Regions: En França, el cognom Monfort apareix per bona part del país, però especialment a la Bretanya, per la qual cosa podria no ser un llinatge originalment occità sinó bretó. Dins d'Occitània, la majoria dels Monfort se troben al Bearn i la resta de la regió gascona.

Pasies: Cognom endèmic de les comarques de la província de Castelló, derivat de l'occità Pauziès/Pausiès. Etimologia: Prové de l'adjectiu occità pausier (i este del nom pausa), que significa “pereós”, emprat com a malnom i posteriorment com a cognom. Classificació d'origen 1. Regió: Guiana i Llenguadoc. Departament de Tarn.

Peiró: Descendix de l'occità Peiron o Peyron (fonètica [peirú(n)]) cognom referit a peira (pedra); se troba entre les famílies occitanes dels llibres d'aveïnament de València, encara que este llinatge també és ben present en Catalunya. En Occitània se troba especialment en la Provença i en la regió d'Arpitània de llengua franco-provençal. Etimologia: Segons Genealogie, Peiró pot fer referència a un terreny pedregós o ser una forma familiar (diminutiu) del nom occità Peire. Classificació d'origen 1, 2 o 3. Regió: Llenguadoc i Provença.

Peirats: Igual que Peiró, este cognom té clara etimologia occitana, format a partir del mot peira (pedra). Este cognom és quasi inexistent en Catalunya i, encara que siga present en les llistes de repobladors medievals, els Peirats de Borriana són descendència de Bernard Peirats, natural de Sent Julian lo Petit (Alta Viena, Llemosí) establert en Borriana a principis del XVIII segons un acta de Matriculació d'Estrangers de 1791. Cal dir que en els documents francesos hi ha alternança entre Peyrat, Peyràs i Peyrats per a una mateixa família, fet que indica que ens trobem davant d'un mateix cognom. Etimologia: Peirat o peiràs en occità fa referència un terreny pedregós. Classificació d'origen 1. Regió: Molt estés per tota la Guiana amb la forma Peyrat, especialment als

departaments de la Corresa, Dordonya i l'Arieja; amb la forma Peyras apareix al Llenguadoc (Erau) i al Bearn-Gascunya (Pirineus Atlàntics).

Peris: Este cognom és estadísticament el més abundant de les comarques de Castelló al costat de Monfort. El seu origen pot ser divers: per una banda és una forma patronímica aragonesa o navarresa, com Gomis o Llopis, però en els registres municipals de Castelló de finals del XVI l'investigador Armelles troba dos Peris gascons, possiblement per adaptació del llinatge Peres, molt arrelat en la regió del Bearn (Gascunya). Etimologia: Segons Genealogie, este cognom és una variant popular regional del nom Paris i esta deriva del nom Patrici, forma pròpia de la regió de la Lorena i que era usat com a nom de baptisme. Classificació: Amb tota probabilitat els Peris de la comarca poden pertànyer als originaris d'Aragó (o Navarra) i també als occitans, per això la classificació d'origen és 3 o 1. Regió: Fonamentalment Gascunya-Bearn.

Peset: Cognom occità arribat a la comarca de la Plana durant els segles XVII i XVIII com testimonien els documents de Barquero i Martinis per a Vila-real i Castelló. Etimologia: Paset és un diminutiu de pes. Classificació d'origen 1. Regió: Tota l'Occitània occidental, especialment els departaments d'Òlt, Avaron i Tarn.

Poré: Segons Barquero, els Poré arribaren a la Plana al segle XVIII, però no trobem restes d'este cognom en Occitània, només en zones septentrionals de llengua d'oïl. Etimologia: Malnom referit a l'ofici dels venedors de carn de

porc. Classificació d'origen 1 o 4. Regions: Departaments septentrionals de França.

Regal: Cognom occità existent en Borriana i a la província de València. Etimologia: Deriva del llatí *regalis* (reial), s'emprava al Bearn i Llenguadoc per a referir-se als dominis o territoris reials. Classificació d'origen 1. Regió: Llenguadoc i Bearn-Gascunya.

Seores: Cognom gascó o bearnés existent en Borriana i les Alqueries. Deriva de *Sahoras/Sahores* i este de *Saffores* segons la regla de pronúncia basconitzada del gascó que canvia /f/ per una aspiració /h/. Segons Doménech, un dels primers portadors d'este cognom fon Bernard *Sahoras*, establert a Vila-real al XVIII. Etimologia: Com diem, deriva de *Saffores/Safores*, llogaret del Bearn (Gascunya) que vol dir "punt distant", "als afores". Classificació d'origen 1. Regió: Gascunya-Bearn, departament dels Alts Pirineus.

Sifre o Cifre: Cognom llenguadocià prou exclusiu de la Plana i València i que Martinis troba entre les famílies occitanes dels llibres d'aveïnement. Etimologia: Sifre o Cifre és una variant alvernesa del nom germànic medieval Sigfrid. Classificació 1. Regió: Llenguadoc, departament d'Aude.

Sorlí (i Sorní): Segons Barquero, este cognom pertany a les famílies occitanes arribades al costat de les primeres onades de colonització catalana. Etimologia: Nom d'origen antroponímic, de Sorlin, variant existent a la vall del

Roine i que deriva del nom Saturní; el cognom Sorní n'és una variant. Classificació d'origen 1. Regió: Llenguadoc, departament de l'Erau.

Taurà: Cognom occità molt exclusiu de Vila-real i Borriana derivat de Tauran segons la pronúncia local d'algunes regions occitanes; la seua arribada és posterior al segle XV perquè no es troba entre famílies de repoblació medieval, però sí entre els occitans dels llibres d'aveïament de València. Etimologia: Del llatí taurus, toro, que s'emprava com a malnom referit a un home de constitució forta. Classificació d'origen 1. Regió: Guiana, departament d'Òlt.

Usó: Este cognom tan típic de la Plana és el resultat de la valencianització d'Uson o Oson (pronunciat [uzú(n)]). Etimologia: Prové d'un mot basc referit al lloc on niuen coloms o falcons. Degué arribar a la Plana per via aragonesa, dels Usón. Classificació 3. Regions: Alvèrnia-Vivarés i Gascunya-Bearn.

Varella: Cognom quasi privatiu de la Plana i absent de la repoblació medieval. Apareix com a Barella (pel betacisme llenguadocià) entre els occitans dels llibres d'aveïament de València. Etimologia: Variant fonètica de l'occità Valelha ("vall menuda"). Classificació 1. Regions: L'Alvèrnia i Llenguadoc. Departaments de l'Alt Garona i l'Erau.

Vèrnia: Cognom molt limitat a Borriana i que es troba ben documentat en els llibres d'aveïament de València. Vèrnia està relacionat amb Lavèrnia (segurament fruit de la segmentació de l'original "de l'Auvèrnia"). Classificació

1. Etimologia: Podria tindre l'origen toponímic assenyalat o bé referir-se a un vern (occità vernhe), un tipus d'arbre també conegut com a morera borda. Classificació 1. Regions: Tots dos cognoms, Vèrnia/Lavèrnia, són molt abundants en Occitània i s'han estés per tota França amb les formes francitzades Vergne i Lavergne o (pel betacisme de la regió llenguadociana i gascona) Bernie. Classificació 1

Vidal: Este és u dels cognoms històricament més lligats al poble occità i u dels més presents entre els occitans dels llibres d'aveïnament de València. Etimologia: Del nom propi Vidal. Classificació: Vidal resulta molt abundant a Catalunya i en les llistes de repobladors medievals, per això la seua classificació pot ser 2, 3 o 1. Regions: Tota Occitània.

Vicent: Enric Guinot documenta este cognom entre els primers pobladors de Castelló. En la seua opinió, l'antropònim és aragonés i no català, afí a l'occità Vincent o Vicent, tots dos existents en Occitània; de fet este llinatge apareix entre els occitans dels llibres d'aveïnament de València i Castelló. Etimologia: Variant del nom Vincent. Classificació: Són possibles la procedència occitana directa o per via aragonesa, de la vila de Vicién, en Osca. Classificació d'origen 1 o 3.

Viciach: Cognom occità, com evidència l'acabament en -ac, molt exclusiu de la Plana i absent entre els repobladors medievals. Etimologia: Segons Genealogie, este cognom fa referència a la vila de Vissac, a l'Alta Garona. Classificació d'origen 1. Regió: Alvèrnia o Guiana.

Viciedo o Visiedo: Este cognom típic de Vila-real resulta etimològicament difícil d'interpretar a primera vista, però tot pareix indicar que és originari del cognom occità Vissièra (o Vessièra) de base toponímica, de la vila de la Vaissiera (Alvèrnia o Perigord). Trobem un occità de nom Lluís Viciera registrat en el llibre d'aveïnament de Castelló en l'any 1623. El canvi de Vissièra a Viciedo té a vore amb la pronúncia arredonida de la –a final en bona part dels parlars occitans; açò explicaria una pronúncia Viciero que finalment resultaria Viciedo. Etimologia: En occità una vaissiera és un lloc on hi han anouers. Classificació d'origen 1. Regió: Gascunya, Llenguadoc i Vivarés.

5.1 Més cognoms occitans de les comarques del nord

A continuació citarem uns altres cognoms existents a la comarca i de la resta del nord del País Valencià que apareixen entre les famílies occitanes segons consta en els llibres d'aveïnament de València, Castelló i altres documents buidats per Martinis, Armelles i Doménech com les Matricules d'Estrangers del XVIII. Cal advertir novament que no totes les persones amb estos cognoms descendixen d'occitans puix que molts d'estos ja existien al País Valencià des dels temps del repoblament, per la qual cosa el doble origen n'és ben possible, especialment en el segon grup. Futures investigacions podran aclarir millor l'origen d'estos cognoms i la seua relació més o menys directa amb les emigracions occitanes.

1. Són d'etimologia i origen nítidament occità : Aicart/Aycart, Amaré, Alayrach, Artola, Baila, Bainat/Vainat, Betí, Calvet, Carrera/Carreres, Champel, Chalmeta, Creixach, Casany/Casanya/Casaña, Cumba/Lacumba, Delmàs,

Escura, Fauró, Isach, Medall, Mampel/Mompel, Monferrer, Mulet, Mundina, Murgui, Nogués, Orengo, Pàmies, París, Pomer, Portalés/Portolés, Samper, Sichet, Subies, Verge/Verche/Berche i Tolrà.

2. Poden ser occitans d'ascendència directa o per via catalana o aragonesa: Arrufat, Badal, Badenes/Baderes, Bellmunt, Carda, Castany, Claramonte, Climent, Comes, Corell, Edo, Font/Lafont, Forés, Ferrada/Ferrà, Forcada, Forés, Franch, Galí, Gallart, Galvan, Gesa/Chesa/Cheza, Guillamon, Garí, Griñó, Huguet, Llobet, Mateu/Matheu, Montagut, Mañà/Manyà, Osset, Palasi/Palatsí/Palací, Paradís, Peraire, Payà, Pagés/Pachés, Petit, Pons, Rocher, Safont/Safon, Sales, Tirado, Traver i Verdeguer.

5. 2 Uns apunts sobre sobre la transcripció dels cognoms occitans

Cal concloure este anàlisi antroponímic apuntant que la coincidència etimològica actual dels antics cognoms occitans amb els valencians és ben sovint un fet sobrevingut al moment del seu enregistrament en el Regne de València. Els occitans residents a la nostra terra no eren persones alfabetitzades en el seu occità natiu, ni tampoc (sovint) en el francès que s'apoderava des de París. És lògic pensar que la majoria d'estes persones parlava valencià fluidament al cap de pocs mesos o anys de viure entre nosaltres. Estos fets són responsables de la modificació més o menys conscient dels seus cognoms occitans. Un occità de cognom original Arnal, Bois, Ferra(n), Granel, Castanhièr, Lobet, Peres, Vincent o Sabatièr assimilaven ràpidament una pronúncia valencianitzada del seu cognom, adaptant-lo a llinatges valencians ja existents o de raïl més o menys semblant; i si no ho

feien ells, era l'escrivà qui en feia l'adaptació de la que resultarien Arnau, Boix, Ferrà/Ferrada, Granell, Castanyer, Llobet, Peris, Vicent o Sabater. També és perfectament lògic que els cognoms acabats en –ac reberen la grafia valencianitzada –ach que tradicionalment empraven els cognoms catalans o aragonesos acabats en el so /-k/ com Aimerich o Pitarch: Albiac, Blanc > Albiach, Blanch.

Finalment cal advertir que per la manca de coneixement de l'ortografia occitana, i per falta de referents antroponímics semblants entre els valencians, molts cognoms adoptaren formes ortogràfiques aproximades al que pronunciaven els emigrants d'estes terres, fet que sovint reflectix la diversitat fonètica dels diferents dialectes occitans:

- a) Com en bona part del llenguadocià i gascó no hi ha diferència entre /b/ i /v/ (betacisme) trobem indistintament Varella i Barella.
- b) La –n final, com en valencià-català, tendix a emmudir-se en molts dialectes llenguadocians, per això els Tauran en pronunciarien Taurà i els Ferran en dirien Ferrà, interpretat pels escrivans com a Ferrada.
- c) En la fonètica gascona, el fonema /f/ és canviat per una aspiració faríngia [h], per això Saffores esdevé Sahores > Seores.
- d) En quasi tot Occitània –a final se pronuncia arredonida, pareguda a la o de pot, per això els Vissièra eren entesos com a Vissiero i després (per dissimilació d'alveolars) Vissiedo/Viciedo. El mateix explica que els Orença provençals aparegueren registrats com a Orenço.

6. Conclusions

6.1 Els Pirineus no han sigut mai una barrera entre els pobles que els habiten

El poble valencià guarda estreta relació històrica amb els pobles que han viscut des de temps immemorials a les dos bandes dels Pirineus. És obvi que per diversos motius, com la continuïtat geogràfica i la formació de la Corona d'Aragó, la majoria dels antics repobladors del Regne de València eren famílies situades a la banda sud del Pirineu: catalans i, una part més reduïda, aragonesos. Ara bé, quedar-nos amb la clàssica imatge dual del repoblament medieval, en base a la repoblació catalanoaragonesa, és una realitat que obvia l'aportació, també important, dels emigrants del nord, d'Occitània. No es tracta de discriminar per dalt o per baix la importància dels pobles que han conformat la nostra identitat, sinó d'ampliar-ne la perspectiva que tenim actualment segons el que ens indiquen nombroses fonts històriques.

Crec poc objectiu dir que la proporció d'occitans haja sigut un fet irrellevant en la nostra història. A la pregunta sovint formulada "¿on és la València occitana?" caldria respondre: ¿a on cal mirar per a no vore-la?

Els Pirineus no han sigut mai una barrera o separació entre pobles, sinó un element d'unió d'uns i altres, els habitats dels dos vessants: l'aragonés-català i el gascó-llenguadocià (o occità). La pretensió d'investigacions com esta no és exaltar l'occitanitat del Regne de València obviant que la base genètica del nostre poble és de raïl aragonesa o catalana: res més lluny de la veritat, perquè tampoc s'entén la identitat aragonesa i la catalana sense eixa aportació humana del nord. Si Aragó i Catalunya compartixen una part importantíssima del seu capital humà històric amb el món occità, ¿com hauríem els valencians de ser-ne una excepció?

Com havem afirmat, la presència occitana en els països que conformaven la Corona d'Aragó ha estat una constant històrica des dels primers temps. Esta població no seria vista amb estranyesa o exotisme, puix que una bona part dels seus noms, cognoms (al costat dels seus costums i la seua llengua) no eren gens diferents dels nostres referents immediats. Estos fets degueren afavorir un procés d'assimilació ràpid i complet dels occitans dins els regnes confederats d'Aragó, València i Catalunya. Per això no ens ha d'estranyar que pràcticament cap dels valencians d'ascendència occitana conega el seu origen per record familiar, com tampoc solem recordar un avantpassat aragonés o castellà més allà de la tercera o quarta generació.

El fet que els occitans foren fàcilment assimilables en la societat valenciana al llarg dels temps explica el motiu pel qual no s'observen en el nostre llenguatge trets lingüístics exclusius de l'àmbit transpirinenc que no siguen els comuns a tot l'espai occitanoromànic a què pertany el valencià-català. Les semblances particulars que pugam trobar entre el valencià i l'occità estan totes lligades a la major semblança general dels dialectes d'aquella banda dels Pirineus amb el valencià-català dit occidental. És per això que, com s'esdevé en part de l'occità, s'observen en els parlars occidentals alguns trets de pronúncia afins al llenguadocià, siga el cas de l'aplec ix alveolar, que fa sonar abellix com l'occità abelhís (especialment al nord del valencià, però també en algun altre parlar nord-occidental) o l'existència d'una –a final articulada arredonida, especialment per harmonia vocàlica (porta > pòrtò, escola > escòlò), al costat dels parlars de la ò de la Marina i zones veïnes, que fan passar tota –a final àtona a –ò, tot just com en llenguadocià estàndard. Totes estes tendències són

possiblement coincidències, però que en el fons demostren la unitat d'essència que es manifesta entre llengües històricament germanes.

6.2 La presència occitana és una part important de la nostra antroponímia

En este treball havem dut a terme una tasca molt complexa: buscar les raïls occitanes en una antroponímia on els cognoms occitans apareixen majoritàriament assimilats als nostres propis llinatges. Ja des dels primers temps, els repobladors de l'àrea occitana eren poc distingibles dels catalans i els aragonesos. A més, molts gascons i llenguadocians s'havien establert en Aragó i Catalunya abans de passar al Regne de València i les poques diferències que pogueren existir s'aiguarien fàcilment. Recordem que parlem d'unes modalitats lingüístiques que no impedièn la intercomprensió d'uns i altres i tot això amb uns noms i cognoms semblants o altrament idèntics.

Com diu Guinot, en els primers temps eren les referències toponímiques (els llocs d'origen) la clau més important per a diferenciar l'origen català, aragonés o occità de la població establida al Regne de València. A mesura que les migracions occitanes s'hi incrementaren després del segle XV, augmentaren també els cognoms toponímics occitans: Albiach, Argelós, Creissac/Creixach, Bort, Briçac/Brisach, Bordeus/Burdeus, De Laas/Delàs, Escura, Molés, Pàmies, Sahores/Seores, Viciado, Viciach, etc. I al costat dels topònims lligats a Occitània, també augmentaren els cognoms que guarden una estructura etimològica indubtablement occitana no coincident amb la dels llinatges catalans o aragonesos: Bodí, Chabrera, Molés, Peirats o Varella per citar-ne uns quants.

Amb esta anàlisi pareix clar que, tot i la quantitat de cognoms d'ètim indiferenciable, els llinatges particulars del món occità a la comarca de la Plana indiquen un transvassament antroponímic gens anecdòtic. Açò demostra l'existència d'uns corrents migratoris molt importants des d'Occitània cap al Regne de València en un període posterior al Repoblament. Correspon als investigadors valorar la magnitud de l'aportació occitana a la formació i desenrotllament del poble valencià, però en qualsevol cas no estem davant d'un episodi històric intrascendent.

6.3 Les emigracions occitanes vistes des de l'actualitat

¿Per què vingueren els occitans a viure entre nosaltres? Sense dubte el motiu ha estat el mateix que causà l'eixida de tants valencians cap a França des de la fi de la guerra civil espanyola fins als anys 70: la fam, la misèria, les guerres i els conflictes. En definitiva, el desig i l'esperança de trobar una vida millor en un país en pau.

Els testimonis històrics parlen bona cosa dels occitans emigrats al Regne de València, sovint anomenats gavatxos: persones senzilles i treballadores, originàries de pobles francesos camperols molt menuts i que en arribar a l'antic Regne acceptaven les faenes que els valencians sovint rebutjaven. Estos gavatxos llauraven els camps, hi feien les collites, guardaven els animals, però també molts d'ells eren bons comerciants que feren fortuna, tiraren avant el comerç i posaren les bases de la industrialització incipient dels segles passats. La invasió francesa de 1808 i la consegüent Guerra del francès o de la independència (1808-1814) tallà aquells fluxos migratoris i provocà sentiments

d'odi cap als gavatxos, que pagaren, ben injustament, les pretensions imperialistes de Napoleó.

Passats els segles, és hora que obrim els ulls cap a l'aportació dels occitans a la societat valenciana i no oblidem que més allà dels Pirineus hi ha un gran poble germà que, tot i la francització lingüística i la desnaturalització cultural, lluita per despertar i recuperar la seua memòria adormida durant segles.

Tant de bo en el futur eixa memòria siga recuperada, valorada i reconeguda per a que ells i nosaltres continuem trobant-nos i retrobant-nos com ho havem fet sempre des de fa més de set segles.

Josep Saborit Vilar... i Vicent, Capella, Usó, Bort, Casalta i Bodí (fins a on
recorden els meus avis)

CFPA Josep Pasqual Tirado. Castelló de la Plana

Bibliografia

ALIBERT, LOÍS (1935): Gramatica occitana segon los parlars lengadocians. Grafia e fonetica. Morfologia. Societal d'Estudis Occitans. Tolosa de Llenguadoc.

BARQUERO GENOVÉS, CARLES (2005): "Els cognoms occitans i francesos en la història de Vila-Real (s. XV-XVIII)". Revista Cadafal. Vila-real.

COLOMINA CASTANYER, JORDI (2002): "El valencià dins l'espai occitano-romànic: Paral·lelismes lèxics i fraseològics" en Paraula d'Oc, núm. 5. Òc-València. València.

GENEALOGIE (2016). En línia: <http://www.genealogie.com/>

GEOPATRONYME (2016). En línia: <http://www.geopatronyme.com/>

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (2016). En línia: <http://www.idescat.cat/>

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2016). En línia: <http://www.ine.es/>

INSTITUT VALENCIÀ D'ESTADÍSTICA (2016). En línia: <http://www.ive.es/>

GUINOT RODRÍGUEZ, ENRIC (1999): Els fundadors del Regne de València. 3 i 4. València.

MARTINIS MAFÉ, JOAN (2010): València, tèrra d'Òc (les migracions occitanes al Regne de València). Òc-València, CIRDC. València.

-(2010): Els antropònims occitans en l'edat moderna a través dels Llibres d'Aveïnement de València. 1533-1611, en Actes del XXXIV Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica, VIII Col·loqui d'Onomàstica Valenciana, pàg. 371-429. Acadèmia Valenciana de la Llengua. València.

-(2016): València, tèrra d'Òc (més encara), dins la revista Paraula d'Òc número 13. En línia:

<http://oc-valencia.org/wp-content/uploads/2015/12/Parauladoc13.pdf>

SUMIEN, DOMERGUE (2009): "Classificació dels dialèctes occitans", dins Revista d'oc, Lingüística occitana 7. En línia: <http://revistadoc.com/wp-content/uploads/2013/07/Linguistica-occitana-7-Sumien.pdf>

VIQUIPÈDIA EN FRANCÉS (2016): "Patronyme occitan". En línia: https://fr.wikipedia.org/wiki/Patronyme_occitan

Agraïments: Vull agrair l'ajuda de Josep L. Navarro Peiró en l'edició d'este treball. També agraiçc la valuosa informació que m'han aportat els amics Lluís Fornés, Joan Martinis, Gabriel Doménech i Julio Armelles sobre els llinatges

occitans al País Valencià i a l'historiador Miguel Rhénals-Díaz de la Universidad del Atlántico (Barranquilla, Colombia) que m'ha ajudat a transcriure alguns cognoms de les Matricules d'Estrangers de l'arxiu municipal de Vila-real.

Estadística dels 50 cognoms més freqüents al segle XIX dels departaments occitans destacats en les emigracions cap al Regne de València(*)

Font: Geopatronym.com

* Cal advertir que els cognoms occitans han estat majoritàriament francitzats en els registres francesos i en ocasions resulten molt desfigurats en relació al seu origen etimològic. De fet, molt sovint, les variants sudpirinenques (valenciana o aragonesa) són més fidels a l'etimologia que les formes francitzades.

1. Departament de l'Erau (Hérault), Llenguadoc

Posició	Cognom	Variants sudpirinenques
1	VIDAL	VIDAL
2	FABRE	FABRA
3	CROS	CROS
4	DURAND	DURAN, DURÀ, DURANT
5	BOUSQUET	BUSQUET
6	MARTIN	MARTÍ, MARTÍN
7	COMBES	CUMBA, COMES?
8	BONNET	BONET
9	MARTY	MARTÍ
10	GUIRAUD	GUIRAU, GUIRAL, GUIRALT
11	GRANIER	GRANER
12	ARNAUD	ARNAU, ARNAL
13	DELMAS	DELMÀS
14	BLANC	BLANCH
15	MAS	MAS
16	PAGES	PAGÉS, PACHÉS
17	CABROL	CABROL
18	BOYER	BOYER
19	PONS	PONS
20	VALETTE	VALETA
21	COSTE	COSTA

22	ROQUES	ROCA, ROQUES
23	ROUANET	
24	BERTRAND	BELTRAN
25	BARTHES	BARTA, BARTHA
26	CAUSSE	CAUSA
27	ANDRE	ANDREU, ANDRÉS
28	VIALA	VIALA
29	JEANJEAN	
30	MICHEL	MIQUEL
31	CARRIERE	CARRERA
32	ROBERT	ROBERT, RUBERT
33	CALAS	CALÀS
34	CAUQUIL	
35	ROUX	ROS, RUS?
36	CASTAN	CASTANY
37	LIGNON	
38	AZEMA	
39	POUJOL	PUJOL, PUCHOL
40	GROS	GROS
41	SABATIER	SABATER
42	ROGER	ROGER, ROCHER
43	JOURDAN	JORDÀ, CHORDÀ
44	THERON	TEROL?
45	MAUREL	MORELL
46	MAURY	MAURI
47	RICARD	RICART
48	BRUN	BRU, BRUN
49	PASCAL	PASCAL
50	MOLINIER	MOLINER

Departament dels Pirineus Atlàntics, Bearn, Gascunya (*)

(*) S'han exclòs els cognoms bascs predominants de la regió d'Iparralde

Posició	Cognom	Variant sudpirinenca
1	LABORDE	LABORDA, BORDA
2	CAZENAVE	CASANOVA
3	LALANNE	LALANA
4	BORDENAVE	BORDANOVA
5	LOUSTAU	LOSTAU
6	CLAVERIE	CLAVERIA
7	CARRERE	CARRERA
8	LASSALLE	SALA, LASSALLE, LASALA
9	LAFITTE	LAFITA, FITA
10	LACOSTE	COSTA, LACOSTA
11	LABAT	LABAT
12	LABOURDETTE	LABORDETA
13	DUFU	DUFU
14	CASSOU	CASÓ
15	HOURCADE	FORCADA
16	LAPLACE	LAPLAZA, LAPLASA
17	PUCHEU	PUCHÓ, PUCHOU, PUCHOL, PUJOL
18	BELLOCO	BELLOCH
19	LAMARQUE	LAMARCA
20	LAVIGNE	LAVINYA
21	GARAT	
22	VIGNAU	VINYAL
23	CABANNE	CABANA, CABANES
24	GARCIA	GARCIA
25	FOURCADE	FORCADA
26	LABARTHE	LABARTA, BARTA
27	PRAT	PRAT
28	SARTHOU	SARTHOU
29	LAFARGUE	LAFARGA, FARGA
30	CASENAVE	CASANOVA

31	BARADAT	BARADAT
32	CAMY	
33	VERGEZ	VERGER, VERGERS, VERGÉS
34	ABADIE	ABADIA
35	LARTIGUE	LARTIGA, ARTIGA
36	LOUSTAUNAU	
37	DUHALDE	DUALDE
38	AGUER	
39	CAMPAGNE	CAMPANYA
40	SOULE	SOLER
41	PERE	PERE
42	LAPORTE	LAPORTA
43	SAINT-MARTIN	SENMARTÍ/SENMARTÍ
44	LAVIE	LAVIA
45	LAFFITTE	LAFITA, FITA
46	SALLES	SALES, SALAS
47	BARRERE	BARRERA
48	DUPOUY	DUPUY
49	CANDAU	CANDAU
50	OSPITAL	

Departament d'Òlt (Lot), Carcí, Guiana

Posició	Cognom	Variants sudpirinenca
1	LAFON	LAFONT, FONT
2	DELPECH	PEIG, PECH
3	DELMAS	DELMÀS
4	MARTY	MARTÍ
5	ROQUES	ROCA, ROQUES
6	LAVAL	LAVALL
7	COUDERC	CODER
8	LACOMBE	LACUMBA, CUMBA
9	BOUSQUET	BUSQUET, BUSQUETS
10	CASSAN	CASSANY

11	LABORIE	LABOIRA, BOIRA
12	MAURY	MAURI
13	SOULIE	SOLER
14	BERGOUNOUX	BORGUNY
15	LAFAGE	
16	RIGAL	RIGAL, REGAL, RIGAU
17	DELBOS	DEL BOSCH
18	LACAM	
19	PONS	PONS
20	MIQUEL	MIQUEL
21	MAZET	MASET
22	LAVERGNE	VÈRNIA, LAVÈRNIA
23	BACH	BACH
24	ROUGIE	ROGER, ROCHER
25	LACAZE	LACASA
26	FABRE	FABRA
27	BOUYSSOU	
28	VIDAL	VIDAL
29	DARNIS	
30	COSTES	COSTA, COSTES
31	GARRIGUES	GARRIGUES
32	BOUZOU	BOSÓ
33	LASFARGUES	FARGUES, LESFARGUES
34	LAGARRIGUE	GARRIGA, LAGARRIGA
35	BONNET	BONET
36	CASTAGNE	CASTANYER
37	PAGES	PAGÉS
38	BESSIERES	BESSER, BESER
39	ANDRIEU	ANDREU
40	LHERM	
41	BLANC	BLANCH
42	LAGARDE	LAGARDA, ALAGARDA
43	DELFAU	DELFAU
44	MOLINIE	MOLINER

45	LESCURE	LESCURA, ESCURA
46	PEZET	PESET
47	AYROLES	
48	BESSE	BES
49	LAPERGUE	
50	FAURE	FAURA, FAURÉ

HÒMENS D'ARMES I REPOBLADORS

EN LA CONQUESTA DELS TERRITORIS DE CASTELLÓ PER JAUME I

Soledad BELTRAN

El primer esment explícit de la presència de cavallers occitans en la conquesta del que serien més tard territoris de la província de Castelló la trobem en la presa de Morella per D. Blasco d' Alagón. Tal gesta va aconseguir un caràcter novel·lesc. Segons narra D. Adolfo Miralles en la seua obra *Crònica General d'Espanya: Castelló de la Plana*. Madrid 1868 (edició facsímil, Valladolid 2010, pàg. 44-46). Estant D. Blasco en la ciutat de València, bandejat durant dos anys per injúries al rei Jaume I, va oferir al seu nou senyor, Ceyt Abu Zeyt -ja en guerra contra Zayyan d'Onda-, gràcies al seu enginy i bon saber, una eixida honrosa a un conflicte familiar i polític que resultaria de vital importància per a la conquesta de Morella. El rei moro valencià es veia en un greu dilema: dos fills seus havien sigut sorpresos en delicte d'adulteri que, per llei, havia de castigar-se amb la mort. El magnat aragonés li va parlar, com a solució, de la distinció que existia en alguns països entre 'mort natural' i 'civil', consistent aquesta última en la privació dels drets de llibertat i ciutadania. Gràcies a aquest subterfugi legal els fills de Ceyt Abu Zeyt van partir cap al desterrament a Morella, conservant així la vida. En 1232, en la reunió d'Alcanýs en la qual Jaume I va parlar de la seua intenció de conquerir el regne de València davant la presència del mestre de l'Hospital Hug de Folcarquer i D. Blasco d'Alagón (de nou al costat del rei), este li va aconsellar que hauria de començar-la des de Borriana, plana, prop de la mar en la qual

podria rebre socors des de la costa. No obstant açò, sense esperar al rei, al setembre del mateix any una tropa de peons de Terol i de la frontera es van dirigir al castell de Llaures, *'que era empinat i fortíssim'*, i el van prendre per sorpresa. Al mateix temps D. Blasco, amb 100 cavallers, es va acostar a Morella -en eixos moments en mans de Zayyan- des de Villores i el que hui és Forcall. Els moros van tancar les portes, pensant que després d'ell venia l'exèrcit reial, i li van enviar uns missatgers amb regals i diners, pregant-li que es retirara. Els emissaris eren els fills bandejats –i agraïts- de Ceyt Abu Zeyt, que gaudien d'una relativa llibertat en la seua vida quotidiana. Una vegada van quedar sols li van prometre a l'aragonés, per gratitud, el lliurament del castell i van concertar junts el pla a seguir. Mentre ells tornaven a la ciutat, don Blasco va fingir que es retirava. Va tornar el dia assenyalat i, a la nit, ocultant als seus hòmens prop de Morella, es va acostar a la ciutat amb tan sols cinc hòmens. Els fills d'Abu Zeyt, que estaven de guàrdia, van encendre una foguera avisant-lo que havien tancat ja els forrellats exteriors dels dormitoris dels soldats. Assabentat D. Blasco, es va avançar amb els cinc hòmens fins al que després li diran el Puig del Rei. Amb una segona foguera li van anunciar que ja tenien les claus del castell i amb la tercera foguera que havien obert una poterna de la muralla. D. Blasco va entrar sigil·losament en el castell i, ajudat pels infants valencians, van passar a degolla als moros que dormien tancats en els seus dormitoris, van amagar els cadàvers i es van tancar a la part alta de la fortalesa. A l'alba els de D. Blasco van enarborar la seua bandera cridant *'Aragó! Aragó!'* mentre llançaven els cossos degollats des dels merlets. Els de la ciutat es van lliurar immediatament i aqueix mateix dia la resta de les hosts de D. Blasco entrava a Morella. Els cinc cavallers que, al costat de Blasco de

Alagón, havien realitzat tal proesa van ser: -D. Andrés Bernat, que havia vingut de Tolosa amb tropes i cavalls. (Tolosa de Llenguadoc. Amb hòmens del carrer i a cavall) -D. Pedro Zamudio, parent proper dels reis de Navarra, amb dos fills i un germà, capitanejant un esquadró de soldats veterans naturals de Salvatierra (Àlaba, pertanyent en aquell moment al regne de Navarra).

Conquesta de Borriana: El segon esment explícit, amb noms, cognoms i procedència, de la presència occitana en la contesa la trobem en el setge de Borriana per Jaume I en 1233, un any després. Entre els cavallers que anomena 'principals'—aragonesos i catalans- que acompanyaven al rei (infant D. Fernando d'Aragó, bisbes de Lleida, Saragossa, Tortosa i Sogorb, maestres del Tresp i de l'Hospital, D. Blasco de Alagón, D. Pedro Fernández de Azagra, D. Ximén de Urrea, D. Bernat Guillem d'Entença, oncle del rei, i alguns altres) trobem diversos cavallers occitans, alguns d'ells amb tropes. —Joan de Cubells, que venia de França (Crònica General d'Espanya. Castelló. Edició Facsímil 2010 pag. 47). —Dionís Sant Feliu, cavaller templar que va vindre des de Bordeus en companyia d'un nebot seu i del vice-maestre de la seua ordre, Bernat de Solanes, que havia portat alguna gent a les seues ordres. (Crònica. Pàg. 47) Gelacian de Tarba, que va aportar 30 soldats pagats a les seues expenses. (Crònica. Pàg. 47) (Tarbes, en gascó Tarba, capital de Bigorra, en el pirineu francès) -Bernat Tous, francès. (Crònica. Pàg. 47) En començar les primeres maniobres del setge de Borriana augmenten les forces cristianes amb aquelles que se'ls van afegint, entre ells -Pèire d'Àvila que venia de França amb gent de cavall (Crònica. Pàg. 48) En 'Trobos de Mosen Febrer' —escrites durant el regnat de Pere III cap a 1285-91 aproximadament, on narra els fets militars

dels conqueridors de València- trobem referències a aquest personatge en LXV.

*De França vingué, quan en Burriana,
Fonch posat lo siti ab gent de a cavall.*

–Pere Cabestany, natural del Rosselló, que es mantenia per ell mateix (Crònica pag. 48) afegint que la seua gesta va ser un desafiament amb un moro al que li va tallar el cap ‘en rinya cos a cos’.

Pere Cabestany, que del Rosselló

*Baixá a Burriana, servint a son rey
A sa costa propia, la primera acció
Que feu a la guerra, guanyant opinió
Fonch un desafiú (que segons la Lley
De este temps se usá) tingué en un Moret
Cos a cos renyint li tallá lo cap.*

(Trobos de Mosen Febrer. CXIX)

En el moment en què fan aparició en el camp els dubtes i la diversitat d'opinions entre alçar el lloc o mantenir-lo arriben dos francesos amb reforços, encara que no oriünds del Llenguadoc. –Bernat del Bosch, natural de Borgonya, que capitanejava un esquadró de cavalls pagats a la seua costa. (Crònica. Pag. 50)

-Guillem Malleó, que venia al capdavant d'uns quants almogàvers. (Crònica. Pàg. 50). (Malleó, capital de Zuberua, en els Pirineus atlàntics francesos).

Ja en el més cru de la contesa se citen les gestes de: -Joan Cubells, francès. (Crònica. Pàg. 52). Veient una vegada que els moros volien fer una eixida de Borriana amb la finalitat d'inutilitzar el 'fenèvol' es va posar a les portes de la ciutat amb trenta cavalls, impedint-los aconseguir-ho. Aquest personatge ja havia sigut citat anteriorment en els 'personatges importants' encara que ara és qualificat de 'soldat d'importància'.

Joan Cubells, que vingué de França (...)

Joan Cubells, que vingué de Francia (...)

... soldat de importancia

Fonch en Burriana, puix fent repugnancia

Los sitiats en ella, no aplegás la gent

Ab lo fenevol prop de la muralla

Ab trenta cavalls se aposá a la porta

Impedint la eixida de aquella canalla.

(Trobes CCCLXXXVIII)

Galacià de la Penya, que va vindre de Tolosa durant el setge de Borriana. (Crònica. Pàg. 52). D'ell s'explica que no va poder descansar del viatge perquè un grup de moros, cridant, van intentar eixir perquè el rei alçara el setge. En sentir-los Galacià se'ls va enfrontar obligant-los a retirar-se.

Galacià de la Penya vingué de Tolosa

A servir al Rei, quan en Burriana

Estava lo Eixercit; apenas reposa

De lo caminat, quant impetuosa

Escuadra de Moros, tota gent villana

*Ab grant gritería intenta ne alzara
Lo rey vostron Pare lo siti posat
E ixqué Galacià, oint la gatzara
E els feu retirar...*

(Trobos. CLXXXVIII)

-Bernat de Solanes, 'a les gents del qual van deure molt els cristians' (Crònica. Pàg. 51). Aquest personatge, vice-maestre del Tremp, havia sigut citat anteriorment entre els 'personatges importants' com a acompanyant del cavaller templer Dionís de Sant Feliu i el seu nebot. Expliquen d'ell que, començat l'atac, va aconseguir que s'esfondrara una part dels murs, després de la qual cosa va caure una torre, per on els cristians van intentar l'assalt a la vila.

Bernat de Solanes...

*Ab gent de Coflent, ell passà la mostra
Sobre Burriana e ab manya descostra
La paret dels murs, e es tingué per cert
Que fonch lo valor de la sua gent
Causa que rendiren los moros la plaza.*

(Trobos. CCCCLXXVL)

El 24 de Juliol els assetjats abandonaven Borriana amb tot el que pogueren carregar sobre les seues esquenes. Van eixir 7032 moros (hòmens, dones i xiquets). El setge havia durat dos mesos.

Conquesta de Vilafamés: Tornem a trobar presència occitana durant la presa de Vilafamés. El rei Jaume, a imitació del que havia fet en Xèrica, va donar ordre de talar els camps del castell. - Jaume Català de Monçonís (Crònica. Pág 54) és la persona encarregada de portar-ho a efecte. (...)

(...) Jacme Catalá

*Dit de Monsonis, home molt galan,
vingué a la conquesta, e manat talá
Als camps e sembrats de Vilafamés.*

(Trobos. CLIL)

Per a rendir el castell es valen d'una estratagema. -Jacme Dorils, 'cavaller francès i valerós soldat' (Crònica. Pàg. 54) n'és l'artífex. Conta que, amb desig de conquistar-se un nom gloriós, va prometre al rei que ell rendiria Vilafamés, malgrat el fortificat del seu castell. Es va vestir de moro i, un matí quan un soldat obria el postic de la fortalesa, li va donar una espenta, introduint-se en ella amb sis hòmens, aconseguint així el seu objectiu.

En Jacques Dorils, cavaller francès,

*Pinta en son escut la Tarrasa de Or
En camp colorat. Est per lo interés
De guanyar renom, a Villafamés
Prometí rendir, sens tener pavor
De estar lo Castell ben fortificat;
Vestis com a Moro, e una matinada
Al temps que un postich obría un Soldat
Sen entrá per forza, sols acompanyat*

*De sis valents hòmens de sa camarada
Conseguint la empresa, que fonch celebrada.*

(Trobés CCVII)

RECOMPENSES: En 1234 el rei Jaume fa lliurament a D. Blasco de Alagón de la vila de Morella en usdefruit per a mentre visquera, i es queda per a si una torre anomenada La Celouia. Ací cita a un altre francès, de Montpeller, que s'havia establert en la ciutat, Pèire d'Abella. (Crònica. Pàg 55). L'autor comenta com de problemàtic, en els primers temps, li havia resultat al rei el sosteniment de la possessió de Morella, citant a Pèire d'Abella entre els que més perills van passar 'en la seua guarda', conduint queviures des d'Aragó i introduint-los en la fortalesa de Morella per les intricades i aspres muntanyes de Forcall.

Sapse haber pasat

*Desde Monpeller, e haber soportat
Molts treballs e afans guardant a Morella,
Despachant les recues de les vitualles
Que per lo Forcall venen de Aragó.*

(Trobés VII)

ALTA NOBLESA OCCITANA: Entre l'Alta noblesa Occitana que trobem en la conquesta dels territoris de Castelló destaquen dos oncles materns de Jaume I i uns altres personatges de llinatges molt antics. 1-Nuno Sanç del Rosselló, comte de Provença, Rosselló, Cerdanya i Conflent. Va acompanyar al seu

nebot en la conquesta de Mallorca i en la de València. Era fill de Sanç I de Cerdanya, que va ser fill de Ramon Berenguer IV i de la reina Petronila d'Aragó, és a dir, germà d'Alfons II i besoncle de Jaume I. El trobem com a primer senyor del 'Castell Vell' de Castelló, a qui concedeix la primera carta de poblament el 8 de març de 1239 i autoritza a 54 pobladors a establir-se en l'alqueria de Benimahomet, en el pla, en el qual podran construir cases i un recinte emmurallat. Este trasllat no va poder portar-se a terme fins a 1251 per problemes amb el bisbat de Tortosa. Nuno Sanç mor en 1241, deu anys abans. S'ignora si era de creences càtars –o simpatitzant- però sí que ho era el seu millor amic Ponç de Vernet, processat 'post mortis' en 1260. L'ermita del 'Castell Vell' està dedicada a Santa María Magdalena –molt comú a Occitània- que és també la patrona de Castelló. En Guia de los càtars. Ruta herética d'Espanña, Francia y Andorra, Ernesto Milá ens diu de Ponç de Vernet que pertanyia a una de les famílies més nobles de Conflent, 'parells' del comte Nuno Sanç i amic del rei Pere II (Pàg. 136). La inquisició, després de cremar els seus ossos per heretge, va intentar processar al seu fill, bon amic de Jaume I. Malgrat les pressions, el rei va restituir els béns i la fama dels Vernet, encara que aquests després, a la vora de la ruïna, van haver de vendre les seues possessions occitanes. En 1261 van permutar les forteses de Millars, Taltaüll i Torrellas per la vila costanera de Cadaqués, on es van assentar.

2 –Bernat Guillem d'Entença, heroi del setge de Borriana, on va resultar ferit per una sageta en una cama, que li va extraure el mateix rei, el seu nebot, i que va morir al Puig de Santa Maria, poc abans de la conquesta de la ciutat de València. Fill natural de Guillem VIII de Montpeller i de Josiana d' Entença, i germà bastard de Maria de Montpeller, mare del rei Jaume I.

3 –El jove Ramon Roger Trencavel. Fill del vescomte de Carcassona, Beziers, Albi i Razés Ramón Roger Trencavel, que va morir enverinat per Simó de Montfort en les masmorres del seu castell després de la presa de Carcassona, en els primers dies de la croada albigesa, en 1209. El ‘jove Trencavel’ era cosí de Jaume I per ser fill d'Agnés de Montpeller, germana de Maria, la mare del rei. Manuel Beti Bonfill, en el seu llibre Morella i el Maestrat en l'Edat Mitjana, Castelló de la Plana 1972, pp 153-54, en tractar el procés de població de Benicarló, aborda la presència d'aquest important personatge occità. “La primera alqueria que es va poblar en termes de Peníscola va ser la de Benicastió, la més propera (...). Ocupat el rei en els preparatius del setge de València, va comissionar el seu cortesà en Ferran Pérez de Pina, qui a Tortosa a 14 de Juny de 1236 dóna carta de població a Ramón de Bellmunt i uns altres per a 30 pobladors a fur de Saragossa (...). Acompanyaven l'apoderat real el jove Trencavel, vescomte de Besiers, un García Pérez de Pina, fill o germà, pel que sembla, de l' atorgant, i el prohoms tortosí Tomàs Garidell”. A l'abril de 1240 el trobem intentant recuperar la seua ciutat de Carcassona al comandament d'un xicotet exèrcit de faidits (nobles occitans desposseïts pels croats o per la inquisició). Davant la seua sola presència se li lliuren els castells lleials de Minerva, de la Muntanya Negra i de les Corberes, i al setembre els seus hòmens ocupen el burg de Carcassona (on els habitants passen a degolla a 31 sacerdots) i posen lloc a la ciutadella, on s'han refugiat el senescal, els bisbes de Tolosa i Carcassona i l'arquebisbe de Narbona. La ciutat va resistir, per la qual cosa va haver d'alçar el lloc i retirar-se. Sobre el territori es va abatre una repressió atroz. Anys més tard Lluís IX de França (Sant Lluís) va promoure una política d'amnisties, perdonant i concedint pensions a aquells

faidits als qui els croats de Simó de Montfort els havien arrabassat les terres, entre ells, Ramon Trencavel i Olivier de Termes que, posteriorment, s'incorporarien a la Croada d'Egipte on es van distingir pel seu valor. (Paul Labal: Los cátaros: herejía y crisis social, pàg. 209-216).

4 –Hug de Saissac i Robert de Castell-Rosselló.

La GEC, parlant de l'extensió del catarisme diu: “La regió de Morella i les noves terres conquerides, en els que havien intervingut senyors cátars com Hug de Saissac i Robert de Castellrosselló (...)” (citat per Lluís Fornés en Els cátars valencians , Paraula d’Oc nº 4).

Hug de Saissac, fill del càtar Pere de Fenollet, va ser així mateix càtar. Havia pres part en la conquesta de Xàtiva i el rei el tenia en gran estima. En 1258 la inquisició el va convocar al convent dels dominics de Perpinyà, per la qual cosa ell i la seua família van creuar els Pirineus i es van establir a Illa, d'on van prendre el títol nobiliari. En 1261 la inquisició el va destituir de les seues possessions en Fenollet (el Rosselló) i un any més tard el pare, Pere de Fenollet, va ser condemnat per heretgia, i els seus ossos exhumats i cremats. (Guia dels cátars. Pág 133). Robert de Castell-Rosselló “fou empresonat varies vegades pels inquisidors, es va escapar i va lluitar en contra d’ells des del seu Castell. Va poder salvar la vida i la llibertat a canvi d’anar a lluitar tres anys contra els sarraïns de València” (Lluís Fornés. Els cátars valencians).

CONCLUSIONS: Els hòmens d'armes occitans que van participar, documentats, en la conquesta dels territoris de Castelló per Jaume I, podrien ser classificats en diversos grups. L'Alta Noblesa del Llenguadoc, units al Conqueridor no solament per llaços de vassallatge sinó també de parentiu (els seus oncles Nuno Sanç del Rosselló i Bernat Guillem d' Entença, i el seu cosí, el jove Ramón

Roger Trencavel) o d'amistat (Hug de Saissac i Robert de Castell-Rosselló). 'Personatges principals al servici del rei', El templer Dionís Sant Feliu, el vice-maestre del Temple Bernat de Solanes, Gelacian de Tarba i Bernat Tous. També inclou a Joan de Cubells, qualificat de 'soldat d'importància'. Alguns d'ells duien tropes amb ells: Bernat de Solanes havia portat 'alguna gent' sota les seues ordres, del Conflent, segons concreta més endavant. Gelacián de Tarba va aportar 30 soldats a les seues expenses, i Joan de Cubells estava al capdavant de 30 hòmens de cavall. Els qualifica de 'principals' però no semblen pertànyer a l'alta noblesa, ni tan sols als templers, sinó a una baixa noblesa que hauria pogut ser propietària d'un feu en el seu país. En el cas de Joan de Cubells, podríem trobar-nos davant un 'faidit'. Cavallers mercenaris de la baixa noblesa del Llenguadoc al servici de Jaume I que arribaven amb tropa: Pedro d'Àvila ('amb gent de cavall'), Jacme Dorils, 'cavaller francès', artífex de la caiguda de Vilafamés amb sis dels seus. Cavallers mercenaris de la baixa noblesa llenguadociana al servici de Jaume I que van arribar a soles: Pere Cabestany, que es mantenia per ell mateix; Gelacian de la Penya, que amb prou faenes va poder descansar del viatge. Podríem trobar-nos davant dos casos de 'faidits'. Cavallers mercenaris de la baixa noblesa llenguadociana al servici d'un noble. D. Andrés Bernat, que havia vingut de Tolosa amb tropes i cavalls (al servici de D. Blasco de Alagón). Soldats documentats al servici del rei: Jacme Catalá dit de Monçonís, 'home molt galà', al capdavant de la tala d'arbres de Vilafamés, i Pere d' Abella, soldat de Morella encarregat de passar queviures des d'Aragó per Forcall. Soldats anònims al servici del rei o dels seus nobles en la conquesta del nostre territori. Els que van acompanyar a D. Andreu Bernat, Bernat de Solanes, Gelacián de Tarba, Joan de Cubells, Pere d'

Àvila, Jacme Dorils, i uns altres desconeguts. Provenien de Bordeus, Zuberoa, Bigorra, Conflents, Tolosa de Llenguadoc, Rosselló, Montpeller...)

2- REPOBLADORS: No cal oblidar als hòmens, dones, xiquets i ancians occitans que van vindre a repoblar les noves terres. “Molts càtars que es van retractar van ser condemnats en penitència a anar a les croades en Terra Santa o a combatre als musulmans a Espanya, i en el cas de dones, ancians i xiquets a colonitzar les zones recentment conquistades de Llevant i Mallorca” (Guia dels càtars. pàg. 138). “Quan encara existien Montsegur i Queribus, els exiliats càtars havien aconseguit estendre's per Tarragona, Empúries, Mallorca, València, Lleida i Andorra” (Pàg. 138). “La labor de la inquisició fa que 50 anys més tard (de la Croada, finals del s. XIII) el catarisme haja desaparegut com a realitat organitzada en la Corona d'Aragó, però persistia en nuclis clandestins, en ciutats i pobles, integrats en els gremis de teixidors i oficis relacionats amb la llana, i en les zones de pasturatge transhumant”. (pàg. 138).

Segons Robert Burns en *The crusader Kingdom of València*, “Els condemnats de la guerra civil albigesa del Llenguadoc van ser obligats a guerrear en el front valencià”. “Els seus súbdits (de Jaume I) de Montpeller havien vingut a la croada valenciana, s'havien quedat a poblar en una proporció tres vegades superior als de Lleida i quasi igual als barcelonins. En la capital (València) se'ls va assignar un sector especial” (citat per Luís Fornés en *La València Occitana*). Dades extretes del llibre *Conquesta i repoblació del Regne de València* de Ramón Ferrer Navarro (Premi de recerca de l'Ajuntament de València 1999) sobre el nombre i procedència dels repobladors de les comarques castellonenques citats en el llibre del Repartiment de Jaume I:

1-Alt Palància: 176 repobladors. Catalans 1. Aragonesos 10. Origen desconegut 61. Altres 104 (hòmens de Ceit Abu Zeyt, antic rei moro de València, batejat, vassall de Jaume I)

2-Plana Alta: 24 repobladors. Catalans 5. Aragonesos 2. Origen desconegut 17.

3-Plana Baixa: 38 repobladors. Catalans 7. Aragonesos 4. Origen desconegut 24. Altres 3. 4- Baix Maestrat: Total 32 repobladors. Catalans 6. Aragonesos 1. Origen desconegut 24. Altres 1.

5- Alt Maestrat i Ports. No es coneixen les xifres per haver sigut conquistat i repoblat per Blasco d'Alagón. El total de repobladors (explicats per famílies) dels territoris de Castelló extrets del Llibre del Repartiment van ser 249, 21 eren catalans, 17 aragonesos i 126 d'origen desconegut. Uns altres, 106 (d'altres llocs documentats). Aquests 126 repobladors d'origen desconegut que no es van atrevir a donar les seues dades (nom, procedència) eren tots lladres, assassins, violadors o fugitius de la justícia? En quina quantitat correspondrien a famílies que van arribar del Llenguadoc fugint de la inquisició i les seues persecucions, o obligades per aquesta a purgar els seus pecats repoblant les noves terres conquistades? Si analitzem els cognoms d'una gran part dels habitants de la província de Castelló, aquells que tradicionalment s'han considerat com a propis dels repobladors catalans de les nostres terres, veiem que corresponen a topònims constrenyits en una xicoteta porció de comarques de l'est de Lleida, nord-oest de Barcelona i sud-oest de Tarragona, sense depassar els límits del Segre i del Llobregat. Són topònims de –en el seu moment- pobles molt xicotets, llogarets, muntanyes i rierols, situats en zones muntanyenques, escarpades algunes, a voltes inhòspites i –en el seu moment-

aïllades i molt poc habitades i situades lluny de les rutes de ciutats i comarques populoses i vigilades, per la qual cosa resulta difícilment creïble que en l'edat mitjana sobrara tanta gent en elles com per a repoblar un gran país com era el Regne de València. Si analitzem detalladament, vorem que per aqueixa ruta transitava en l'Edat Mitjana la primera i segona part del Camí dels Bons Hòmens, via que van utilitzar els càtars ('perfectes' i simples creients) per a escapar del sud de França (o per a retornar) i que és per la que van viatjar Guilhem Belibaste i els seus hòmens i dones. Partia de Foix i Montsegur, creuava els Pirineus per Puigcerdà o per la Torre de Querol, travessava la Cerdanya i el Cadí (Gòsol, Josa i Bagà) i venia a morir a Berga, en el santuari de La nostra Senyora de Queralt. A partir d'allí i, sempre de la mà dels templers del proper Puig-reig, s'endinsaven per Solsona, Agramunt i Lleida (repoblada quan Ramón Berenguer IV en nombre considerable per occitans i protegida pel castell templer de Gardeny). D'allí, per Flix, Ascó i Mirabet (pobles templers) a Tortosa (repoblada així mateix per gran nombre d'occitans quan Ramón Berenguer IV, i antiga plaça templera) i d'allí a les noves zones conquistades del Maestrat. Podien també, des de Flix i Ascó, endinsar-se per Gandesa, Orta, i Beceit (també templeres), una altra via segura per a entrar en el nostre territori per Morella.

Vegem els cognoms-topònims: Entrem des de Foix per la Torre de Querol (o per Puigcerdà, vila- refugi de càtars), envoltem les muntanyes pirinenques del Boix de les Corones, i arribem a Prats, al costat de Bellver de Cerdanya (poble càtar reconegut). Travessem la càtara serra del Cadí (al costat de la serra de Querol) passem per Guardiola de Berga i arribem a Berga (famosa pels seus processos contra càtars) i al santuari de la mare de Déu de Queralt i el 'riu de

Boix'. Deixem a l'esquerra del Llobregat la zona de Ripoll, (el Ripollés) i a la dreta, el càtar comtat de Pallars (Pallarés). En Queralt acabava la primera part de la 'Ruta dels Bons Hòmens', emparada per la xicoteta noblesa càtara del Pirineu català. Des de Berga s'arribava a la propera encomana templeria de Puig-reig, on abandonaven el Llobregat (ja que en el seu curs podien trobar-se amb ciutats massa poblades i vigilades) per a dirigir-se a Solsona, ciutat- refugi per a exiliats. En el seu camí cap a Agramunt (una de les ciutats més lliures gràcies als comtes d'Urgell), i sempre cap a l'interior recòndit, trobem Cardona, Fonollosa, Claramunt, Sanahuja, Ribelles, Pons, un altre Guardiola, Montpalau, Monmaneu, Bellmunt, Montsonís, Cubells, Balaguer i Anglesola. Passant Tàrraga, trobem Granyana, Montornés, Cabestany, Albió, Cirera, Pasanant (a Castelló en l'edat mitjana existia una porta de muralla anomenada de Passanant) i Lleida (amb una molt important comunitat càtara), i seguint el Segre, Montoliu, la Roca, Prada de Conflent (en les escarpades muntanyes de Ciurana i el Montsant, cèlebres pels processos contra càtars) i des d'allí, ja en l'Ebre, a Flix, l'Ebre i la llibertat. Si de Tàrraga prenen la ruta de Montblanc (ciutat oberta) trobem Barberà de la Conca (templers), Santa Coloma de Queralt, un altre Querol i Albiol. A més, penetrant per les muntanyes del monestir de Poblet, es tenia també via lliure al massís del Motsant i el niu de càtars de Prada de Conflent i Ciurana, i d'allí a Flix, l'Ebre i la llibertat. Si des de Montblanc seguien per Valls i Renau, arribaven a Tarragona (Roda de Barà) i Tortosa. I a Tortosa les muntanyes de Boix. Està documentat que molts exiliats, en passar els Pirineus canviaven de nom i cognom (si pensaven quedar-se). El procediment era adoptar el nom d'algun lloc per on havien passat o romàs algun temps, o el de la seua professió. Així, el perfecte

Guilhem Belibaste, que es va assentar a Morella, es va dir Pere Pentiner (era fabricant de pintes de llana); una creient seua, Mersenda Martí, que es va assentar a Beceit, amb la seua filla i el seu gendre, es va dir Tarragona; la família càtara de Sant Mateu, Guillemeta Mauri, que es feia cridar Mathena, amb el seu marit i els seus dos fills, es va cognomenar Cerdà o Cerdans (cerdanyesos) i deien ser de Saverdún. Blanca Martí (germana de la companya de Belibaste) es va dir Còndors... Entre els nostres cavallers conqueridors trobem exemples poc menys que dubtosos:

-Joan de Cubells, que venia de França (Cubells està situat prop de Lleida, en el Camí dels Bons Hòmens, un faidit?).

-Pere d'Àvila, que venia de França (Camí de Sant Jaume? un cagot?)

-Pere Cabestany, que del Rosselló baixà. (Cabestany està situat al costat de Tàrrrega. Un altre faidit?)

-Jacme Català, dit de Montsonís (cognom: Català. Montsonís està al costat de Cubells, prop de Lleida). Era un soldat del carrer. Home molt galà. Un càtar que s'havia retractat, obligat a allistar-se en la conquesta? Un exiliat?

Per a finalitzar, és fet comprovat que una considerable quantitat de cognoms castellanencs provenen de la toponímia del sud de Lleida i sud-oest de Tarragona, d'un territori de dimensions parques, en aquell moment aïllat i mal comunicat, exceptuant algunes ciutats i pobles que en l'edat mitjana eren "ciutats obertes" de pluralitat i tolerància. És fet també inqüestionable que per allí passava la 'Ruta dels Bons Hòmens'. I que molts càtars en passar els Pirineus canviaven de nom. Els avantpassats dels castellanencs que avui posseeixen aqueixos cognoms-topònim eren tots càtars? No es pot afirmar el que no es pot demostrar. Alguns sí, probablement. I els altres per què van

adoptar el nom d'un poble o muntanya si ja tenien el seu propi? Tenien alguna cosa que ocultar? Per què de 249 repobladors, citats en el Llibre del Repartiment (sense explicar l'Alt Maestrat i Ports, comarques en les quals va haver-hi major nombre d'immigració càtara, segons documentació i indicis) apareixen 126 repobladors d'origen desconegut enfront de 146 d'origen conegut, entre ells 38 catalans i aragonesos? Aqueixes 126 famílies d'on venien i per què?

Mistral. Mestral. Vent.
Impetuosa ventada
gràvida de vida nova.
Mistral. Mestral. Mestratge.
Ensenyament de pàtries amors.
Hurra!

Carles SALVADOR. Al Centenari de Mistral

CARLES SALVADOR, OCCITANISTA.¹

Lluís FORNÉS

L'associació Òc-València va celebrar la Dictada Occitana de l'any 2013 a Benimaclet; un dels actes va consistir a visitar el carrer, dedicat al Premi Nobel en Frederic Mistral, que la ciutat li va dedicar, a instàncies de Carles Salvador. Perque el mestre era occitanista (occitanòfil és un concepte que usem alguns actualment i que, per cert, no és recollit en massa diccionaris, -per no dir en cap- ni valencians ni catalans ni occitans, segons queixa d'un seguidor en twitter, rebuda el 10-02-15 que ens ha obligat a una recerca urgent, encara que no exhaustiva). La militància del mestre es troba en els escrits propis -ho diu ell amb les seues paraules- que s'han de buscar en documents originals, perque incomprendible, no solen aparéixer quan se'l cita.

---

¹ Est article estava destinat a ser publicat en el llibre que l'AVL dedica al centenari de Carles Salvador, pero ha sigut rebutjat per defectes de forma. A l'academicisme li interessa la qualitat formal; alguns preferim l'excel·lència de les idees innovadores.

CARLES SALVADOR ERA OCCITANISTA.

Carles Salvador era occitanista, com ho era la seua generació. Incomprensiblement, eixa faceta del mestre de Benassal i aquells intel·lectuals és completament desconeguda, o conscientment ignorada que seria molt pitjor, pero, malgrat tot, i objectivament considerada, entenem que hui, tant des del punt de vista cívic com cultural, té una gran importància.

En l'actualitat, l'espai occitanoromànic és útil sobretot per a referències lingüístiques, per a aclarir característiques, situacions, etc. de les diverses modalitats que s'hi parlen; tal terminologia científica no era usada encara per Carles Salvador i la seua generació, que, paradoxalment, estaven, més que per qüestions lingüístiques, per l'acció literària i política.

ELS PRECEDENTS: TEODOR LLORENTE I CONSTANTÍ LLOMBART.

Carles Salvador i la seua generació, 1930, venien d'idees occitanistes, que, per no remuntar-nos segles endins de la història -on trobem els poemes en provençal del rei Pere lo Gran, i una infinitat de dades més que donen fe d'una cultura comuna entre Garait, al nord de Llemotges i Guardamar, al sud d'Alacant- ho farem a partir dels pares de la Renaixença: Teodor Llorente i Constantí Llombart:

L'any 1876, Rubió i Orts, comença una croada: vol saber si el motor de la Renaixença és català o provençal. Quan pregunta al patrici valencià, En Teodor Llorente proclama, sense dubtes, la importància de l'obra de Mistral:

“En 1858, estando yo en Madrid, compré el Mireio y es indudablemente el primer libro de la moderna poesía provenzal que se vió en Valencia”.

(LLORENTE Y FALCÓ, 1932: 68)

Els poemes llorentins no deixen, tampoc, lloc al dubte:

*“Aixís digué ma Patria i ab la millor volensa
venguts son de Mallorca, Catalunya i Provensa...”*

...

“Fills de la noble terra que may del cor s'allunya!

¡Trovadors de Mallorca! ¡Cantors de Catalunya!

Felibres de Provensa! Companys, amics germans! (Rev. OC,n.5.p.12)

I Constantí Llombart, en el Discurs Inaugural de Lo Rat Penat:

*“llengua d’Oc, les singulars y notables bellees que en la mateix abunden,
senyalántvosles totes una per una, a fi d’encendre aixina en vostres generosos*

cors la esmortiguada flama del verdader carinyo que tot bon valencià li es en deute a nostre mig perdut natiu idioma.” Llobart, C. (1878:8)

“Noble llengua llemosina, apellada aleshores del país o valenciana, que nostres majors usaren desde la gloriosa conquesta d’aquest regne.”

(...)

Ab ella es parla en Aix, en Marsella, en Tarascon, en Orange, en totes les principals ciutats de la Prohénça; en la Galia gòtica o Languedoch i ses cultes ciutats de Montpeller i Tolosa, com aixís mateix en la provincia confinant de Guyena i en sa capital Burdeos, i molt especialment en Limoges, de la que el nom va pendre.

En la mateixa llengua fon criat en Montpeller, i parlà nostre molt alt e invicte Rey En Jaume. Ab ella escrigué, a imitació de Juli Cesar, ses conquestes i a imitació dels romans la introduhí ab la sua religió en les Mallorques i en Valencia i son antich regne al conquestarlos”. LLOMBART, C. (1878:12-13)

CARLES SALVADOR, MISTRAL I LES REVISTES ACCIÓ VALENCIANA I TAULA DE LLETRES VALENCIANES

En la revista ACCIÓ VALENCIANA, al número 1 trobem, a l’editorial: *“El nostre Jaume I, nat a Montpeller, en les tèrres d’Oc, i comte de Barcelona, ens va incorporar a nosaltres i a les belles illes baleàriques a un món meravellós, l’hereu directe de las més pura llatinitat. La nissaga de l’esperit uneix avui setze milions d’homes al Migdia de França i al Llevant de la Península. Sapiam nosaltres situar-nos dins del deure que el present ressorgir històric ens demana”.* (ACCIÓ VALENCIANA núm. 1, p. 1).

En Taula de Lletres Valencianes trobem alguns occitanistes destacats: Pasqual Asins, Thous Llorens, Martínez Ferrando, Adolf Pizcueta i Carles Salvador.

Martínez Ferrando manifesta la seua veneració i admiració per Mistral: *“Admirable Mistral, sant del treball, la bondat i la pau eternals i far del patriotisme més natural i legítim, la teua vida fon un magisteri de totes les virtuts i els més lloables exemples, perque ton esperit era essència dels genis de Grècia i de Roma!”* (Taula n. 30, pp 3 i 4).

Adolf Pizcueta reivindica la unitat occitana: *“En Pizcueta, de València, afortís que los valencians se sentisson, eles tanben, dins l’unitat occitana”*. (Revista OC n. 10-11, 1933, p. 102).

I Joaquim Reig fa defensa de la federació de Països Occitans: *“J. Reig, conselher municipal de València, beguet a las relacions entre Catalonha e València e a la federación de tots los païses occitans”*. (Rev. OC n. 10-11, p. 107).

Dels seus coetanis, aportem ací algunes frases que donen la informació mínima sobre el seu occitanisme, en canvi, entenem que del mestre de Benassal és pertinent deixar-lo parlar in aextenso.

Carles SALVADOR, en *“El nostre polígon literari”* comentant la unitat literària que formen Catalunya i València diu que: *“algú podria adosar-hi el triangle de la Catalunya francesa esborrant el catet pirinenc, i més ara que hi és en marxa la creuada occitanista.”* Valga la metàfora. No tenim consciència que hi haguera una croada occitanista real, sembla que allò que va revifar l’occitanisme fou el centenari de Mistral al qual s’apuntaren els escriptors de Taula. El que ho feu amb més vehemència va ser Carles Salvador.

Quant a la devoció per Mistral, no la confessa així com han fet alguns dels seus companys, pero sí que diu té *“el goig de posseir un autògraf mistralenc”* que s’havia *“enganxat a la paret i davant de la taula d’estudi”*. L’autògraf venia amb una tarja que Mistral li havia enviat al *“poeta benassalenc Garcia i Girona, Rector aleshores del Seminari de Saragossa”*.

L’autor, parlant als escriptors jòvens, confessa les profundes divergències estètiques que separen la seua generació de la poesia de Mistral, pero, no obstant això, diu que viuen *“una mica a espatlles de la poesia de Mireio, Calendau i Nerto”* i *“No deuriem”*. Malgrat tot, creu que encara hi ha una cosa pitjor que ignorar la poesia de Mistral *“per ésser de major valor, prou major que la poètica, els joves d’ara hauríem d’anar a buscar en la fresquíssima deu mistraliana: la seua ideologia.”* Aquella que buscava construir *“l’Imperi del Sol”* i *“els Països d’Oc”*. Per que a Mistral li interessava *“fer pàtria prou abans que fer literatura”*. I Carles Salvador s’hi apunta. Se sent políticament, i així ho declara, occitanista. I no occitanòfil, com farà Fabra. *“hem de ser nosaltres, occitanistes, els que copsem la transcendència pairal del mistralisme.”*

El catalanisme de Carles Salvador no s’acaba als Pirineus, per ell la llengua és la dels Països d’Oc, aquells que cal construir políticament, seguint les idees de Mistral, el qual és alhora internacionalista, vol la unió de la raça llatina, partint de la construcció dels Països d’Oc.

“la comprensió de la flama terral ens uneix. I si el somni mistralià era la fusió espiritual de la raça llatina costerera de la Mediterrània per fer el gran fogar de l’amor, de la cultura, de la fraternitat literària, nosaltres volem recollir la bella quimera de l’Imperi del felibrige, volem pastar-la amb el verb camí de l’Occitània i prendre-la en sagrada comunió d’ideals”.

Vet ací, doncs, expressat de manera clara quina era en aquell moment la idea política que animava Carles Salvador i que ell volia transmetre als poetes de la seua generació. Abans que fer literatura, fer pàtria: construir els Països d'Oc des de la militància occitanista. Salvador, com veiem, segueix les directius del seu admirat premi Nobel Frederic Mistral.

Quant a la llengua, Carles Salvador té una consciència clara que està parlant d'un mateix sistema. Si hi ha una llengua literària unificada es produïx la comprensió en la totalitat del diasistema. L'expressió següent així ho confirma: *“en prendre un texte occità amb ortografia unificada trobareu com, nosaltres valencians, entenem sense gaires glossaris un poeta tolosà”*.

Per a Carles Salvador, la llengua de Tolosa a València és la mateixa. (FORNÉS, 2010: 57-59)

I ací tenim el relat del propi Carles Salvador sobre la *“carte postale”* de Mistral, en l'article dedicat al Premi Nobel.

“Enganxada a la paret i davant la taula d'estudi tenim, des de fa unes mesades una carte postale que rebé el malaguanyat poeta benassalenc Garcia i Girona, Rector aleshores del Seminari de Saragossa, dirigida per Frederic Mistral des de Maiano, Provença, i datada en 15 de juny de 1909. Tenim el goig de posseir un autògraf mistralenc. La tarja és un retrat del poeta de Mireio el centenari del qual celebrem. Cabell estirat endarrera, ulls vius i clavats, front ample i seré, bigot espés damunt les flames invertides de la barbeta. Alt el mentó escruta el camp o desafia. Té el bell, varonívol posat del romanticisme d'estampa. Al fons, un paisatge provençal.

Mistral -8 de setembre de 1830, 25 de març de 1914- té una vida ben fecunda i mai s'estava de relacionar se amb els escriptors. La correspondència mantinguda amb Teodor Llorente és una bona prova. Hom diu si Mistral escribia (sic) unes 20 mil correspondències anuals. De com els amics i admiradors de tot el món ploraven la seua mort és de bon recordar. Fa no més uns anys...

Els escriptors joves potser vivim una mica a espatlles de la poesia de Mireio, Calendau i Nerto. No deuríem, no obstant les profundes divergències que estèticament ens separen. Pero malgrat aquesta veritat hi ha (sic) una altra, interessant, que per ésser de major valor, prou major que la poètica, els joves d'ara hauríem d'anar a buscar en la fresquíssima deu mistraliana: la seua ideologia. Car Mistral encarna l'idea d'un futur Imperi del Sol, d'un Mitjorn, d'uns federats Països d'Oc: Auvèrnia, Gasconya, Llenguadoc, Llemosí, Provença, Catalunya amb València i les Mallorques. I aquesta Idea, per bé que no deixa d'ésser una quimera encara al costat d'una altra utopia com és l'idea llatina, té probabilitats d'haure uns Estatuts acostats a una possibilitat més justa que l'actual realitat.

No és menester capbussar massa l'obra total mistraliana per a convencer-se de que Mistral tot fent poesia -la sentí fins el moll dels ossos- el que l'interessava era fer pàtria prou abans que fer literatura. Si la intuïció de l'home hagués trobat l'ànima visible i tangible de la raça en la plàstica, fora un escultor. Com aqueixa ànima radica en el verb, per imperatiu de l'etnos Mistral havia d'esdevindre escriptor. Redactor de la Nova Llei que els felibres devien difondre escrigué el Diccionari, tasca de vint anys. Ell sent les veus de la terra, adora la Pàtria i per fer-la sentir escriu Mireio que és el cant a la natura, la

descripció dels costums i dels personatges muntanyencs de la Provença; i escriu Calendau que és la vida marinera i l'esperit religiós i el sentit social i bèl·lic de sa terra; i escriu Nerto que és la veu de la tradició i de la llegenda, el folklore, en suma. Tetrèdre massís d'amor a la Pàtria...

Hem capit, doncs, la matriu del mistralisme. Capiu-lo, amics, en prendre un texte occità amb ortografia unificada; trobareu com, nosaltres valencians, entenem sense gaires glossaris un poeta tolosà. I és açò el que volem fer veure en el centenari de Mistral, ço que pot proporcionar, primer, una corrent de simpatia entre nosaltres i els intel·lectuals occitans i occitanistes i una coneixença després, una relació anímica prometedora d'una posterior abraçada ferma i germana. Si aquest centenari no s'ha de celebrar a càrrega de tòpics i ha de tindre una emoció ben sincera ¿cóm s'atrevirà ningú a recordar el nom venerable de l'autor de la Copa Santa si traeix (sic) tot l'esperit, tota l'idea, tota l'amor i l'estret abraç que fon posat en aquesta poesia vessanta de sentit ètnic?

El felibrisme era, en Mistral, alguna cosa més que una poètica batalla de mots perfumats. Si ha estat la França l'encarregada de desvirtuar l'obra dels felibres tot honorant el cap de brot, hem de ser nosaltres, occitanistes, els que copsem la transcendència pairal del mistralisme. Som nosaltres, els amics dels Païssos (sic) d'oc els obligats a fer que el centenari no siga una fira d'adjectius que sequen la mèdul·la de l'idea.

Podrà ser-nos indiferent -en justícia no ho és- l'estètica del Mistral artista. Pero ens interessa l'ètica de l'home patriota. Podrem ésser lluny de la seua estrofa original -en veritat és l'època qui ens allunya- a contra cos, si us plau. Pero la comprensió de la flama terral ens uneix. I si el somni mistralià era

la fusió espiritual de la raça llatina costerera de la Mediterrània per fer el gran fogar de l'amor, de la cultura, de la fraternitat literària, nosaltres volem recollir la bella quimera de l'Imperi del felibrige, volem pastar-la amb el verb camí de l'Occitània i prrendre-la en sagrada comunió d'ideals. Som encara, nosaltres, catalans de València, uns arborats felibres -la paraula ens és cara- uns doctors de la nova llei, la llei de l'idioma que viu als llavis de la gent, que viu a les planes dels llibres antics i moderns.

En l'any del centenari de la naixença de Mistral no podem oblidar aquells poetes Josep Roumanille i Anselm Mathieu que, amb el jove poeta com a Mestre, traçaren els plans i portaren a terme l'institució del Felibrige. Feien literatura en llengua de la terra i feien disgregació centralista. Per açò aquella puríssima veu de dos tons havia d'oir-se i comprendre's a Catalunya que aleshores ja tenia l'Oda a la Pàtria d'Aribau i més tart havia de resonar a València on Llorente presentaria el testimoni germà de La Barraca.

I ara, caríssims poetes valencians, fem vots per a que en aquest any 1930 l'idea occitanista que Mistral va sembrar tinga una rebrotada a València, inici d'una bona florida esperançadora." Carles SALVADOR ("Mistral", Taula de Lletres Valencianes núm. 31, abril, 1930).

L'OCCITANISTA CARLES SALVADOR LÒGICAMENT, INTEGRAT EN LA DICTADA OCCITANA

I, de cap a cap: Hem començat el treball parlant de la visita que, els participants de la Dictada Occitana 2013, vam fer al carrer que Carles Salvador va dedicar a Mistral, i l'acabem amb la informació que la Dictada del 2015 ha posat la primera pedra de la construcció de la Ruta dels Càtars Valencians (una

empremta cultural completament oblidada, que no té especialistes en les universitats valencianes), i s'ha fet a l'ermitori de sant Pau d'Albocàsser, on Carles Salvador i d'altres valencianistes van fer la I Colònia Escolar Valencianista. Continuem avant de la mà del mestre.

CONCLUSIONS.

La Renaixença valenciana va ser influenciada, principalment, pel premi Nobel en Frederic Mistral i la Renaixença occitana; influència que continua en ple vigor en la generació de 1930, amb l'occitanista Carles Salvador al front. Occitanistes destacats, d'aquell moment, foren: Pasqual Asins, Thous Llorens, Martínez Ferrando, Adolf Pizcueta, Joaquim Reig, Senent i Micó, etc. I, encara

més tard, els anys 60, trobem Antoni Igual i Úbeda; i en l'actualitat, l'associació Òc-València segueix duent la flama de l'impuls cultural que unix, en el sistema occitanoromànic, els valencians amb les terres occitanes, bressol de la nostra eminent civilització trobadoresca.

Carles Salvador, a través de les seues pròpies paraules –com hem comprovat– manifesta com un occitanista entusiasta. El seu mestratge no ha sigut gratuït, ni s'ha perdut

Bibliografia citada.

ACCIÓ VALENCIANA Revista, 1930.

FORNÉS, Lluís La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà Ed. Òc-València, 2010.

LLOMBART, Constantí, 1878, Excelències de la llengua Llemosina. Discurs panegíric llegit en la solemne inauguració de Lo Rat Penat, el 31 de juliol de 1878.

LLORENTE Y FALCÓ, Teodor, 1932 Mistral i Llorente ed. L'Estel.

OC Revista,

TAULA DE LLETRES VALENCIANES Revista,

Bibliografia general

ALQUÉZAR I MONTANYÉS, Manuel (1992) La correspondència entre Loïs Alibert i Josep Carbonell i Gener Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.

GUARNER, Lluís, (1931) Les Illes d'or (recull de poesies provençals de Frederic Mistral). Pròleg de Lluís Cebrian i Mezquita, ornamentació de Josep Renau. Comitè del Centenari de Mistral. Tipografia Moderna, València.

LAFONT, R. (2003) "Occitans e catalans: los sègles de l'impossible matrimòni e lo temps de l'Union", en Las relaciones occitanocatalanas a la primèra mitat del segle XX". En Catars e trobadors. Occitània e Catalonha. Renaissance e futur. Ed. Cirdoc. Llibre-catàleg de l'exposició del Museu d'Història de Catalunya 5 d'abril – 27 de julhet de 2003. pp. 14-21.

LÓPEZ I VERDEJO, Voro La filosofia llingüística de Carles Salvador, Lluís Revest i Josep Giner. Discurs llegit el dia 25 d'abril de 2001 en la seua recepció com a acadèmic de número. Real Academia de Cultura Valenciana. València 2001.

LLOMBART, Constantí (1887) La Copa d'Argent, llegenda del segle XVI València. Imprenta de Joseph Ortega. Còpia facsímil Llibreries París-València (1997)

LLOMBART, Constantí (1878) Excel·lències de la llengua Llemosina. Discurs panegíric llegit en la solemne sessió inaugurativa de Lo Rat Penat, el 31 de juliol de 1878. Còpia facsímil. Repr. París-València.

LLOMBART, Constantí (1879) Los Fills de la Morta-Viva, apunts bio-bibliogàfics per a la historia del renaixement lliterari llemosí en València Imprenta d'en Emili Pasqual, editor, València. Edició facsímil (1973), Edicions León Roca, València.

LLORENTE I FALCÓ, T.(1928) Epistolari Llorente (1861-1911) Biblioteca Balmes, Barcelona. III vols.

MARTÍ ADELL, Cristòfor (1989) *Mistral i Llorente. Les relacions occitano-valencianes en la Renaixença* Tesi doctoral dirigida pel Doctor Vicent Simbor Roig. Universitat de València. Facultat de Filologia.

MARTÍ ADELL, Cristòfor (1990) “Mistral i Llorente. Noves aportacions documentals sobres les relacions occitano-valencianes durant la Renaixença”. *Caplletra Revista Internacional de Filologia*, tardor, 1990; València, pp. 195-227

MARTÍNEZ ALCALDE, Maria J (1993) *Las ideas lingüísticas de Gregorio Mayans* Publ. de l’Ajuntament d’Oliva.

MISTRAL, Frédéric Lou *Tresor dóu Felibride* (1979) Edisud, La Calade, Aix-en-Provence. 2 vols. Prefaci de Jean-Claude BOUVIER.

PANYELLA, Vinyet (2003) “<<La causa occitana>>. Les relacions occitanocatalanas a la primiera mitat del segle XX”. En *Catars e trobadors. Occitània e Catalonha. Renaissance e futur*. Ed. Cirdoc. Llibre-catàleg de l’exposició del Museu d’Història de Catalunya 5 d’abril – 27 de julhet de 2003. pp. 202

PERBOSC, Antonin (1904) “Foc Nou” en Mont-Segur novembre i desembre.

PRAT DE LA RIBA, Enric (1ª ed. 1906) *La nacionalitat catalana* Ed. 62 i La Caixa. Barcelona, (1978)

PUIG I TORRALBA, Josep. M. (1885) “*Historia gramatical de la Llengua Llemosio-Valenciana*” en *Lo Rat Penat*, Periòdich Llitterari Quincenal, dirigit per Constantí Llombart.

RAFANELL, August (1991a) *Un nom per a la llengua. El concepte de llemosí en la història del català* Eumo, Editorial dels Estudis Universitaris de Vic, Estudi General de Girona.

- RAYNOUARD, François-Just-Marie (1982) *Choix des Poésies Originales des Troubadours*. VI volums. Edició facsímil de Slatkine, Ginebra-París. 1ª ed. Imprimerie de Firmin Didot, Paris, 1816-21. VI volums.
- REIG, Joaquim (1932) *Concepte doctrinal del valencianisme* Quaderns d'Orientació Valencianista, Col.lecció L'Estel. València.
- RIQUER, Martín (de), (1951) “ Un trovador valenciano, Pedro el Grande de Aragón” en *Revista de Filologia Valenciana* I, núm 4, octubre-desembre. pp. 273-311.
- RONJAT, Jules (1980) *Grammaire Historique des Parlers Provençaux Modernes* Ed. Slatkine Reprints, Genève/ Laffitte Reprints, Marseille. Réimpression de l'édition de Montpellier, 1930-1941.
- SANTASUSAGNA, Joaquim (1949) *Reus i els reusencs en el Renaixement de Catalunya fins al 1900* Reus. Gràfiques Martorell.
- SIMBOR, Vicent (1985) “L'obra poètica de la generació de 1930” en *Llir entre cards* “La generació de 1930 i el seu temps”, *Revista de Literatura de la Facultat de Filologia de València*, núm. 4, pp. 12-40.
- SIMBOR, Vicent (1989) “Els escriptors valencians i Mistral: La celebració valenciana, l'any 1930, del Centenari del seu naixement” *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes/I*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. pp.387-397.
- SIMBOR, Vicent (2000) *Carles Salvador, papers de premsa*, introducció de Vicent Simbor Roig. Ed. Diputació de València.
- SOLÀ, Joan (1991) *Episodis d'història de la llengua catalana* Editorial Empúries, Barcelona.

VENTURA BALANYÀ, M. (1930) (Euphemia Llorente de Domingo, pseudònim)
Studi Etymològic dels noms Cathalunya e Cathalá, segona edició corregida i
augmentada amb les lletres del maniguet. Madrid.

**POBLE DE
BENIMACLET**
VALENCIA

**CARRER DE
FREDERIC
MISTRAL**

ESCRITOR I LEXICÒLEG PROVENÇAL
EN LENGUA OCCITANA (1830-1914)
PREMI NOBEL DE LITERATURA 1904

L'ASSOCIACIÓ OC VALÈNCIA
EN LA XVI DICTADA OCCITANA
26 DE GENÈR DE 2017

